

Projekty chráněné bydlení a sociální rehabilitace

Hana Daňhelová

Bakalářská práce
2014

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ BRNO

Univerzita Tomáše Bati
Institut mezioborových studií Brno
akademický rok: 2013/2014

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Hana DAŇHELOVÁ
Osobní číslo: H128285
Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Sociální pedagogika

Téma práce: Projekty chráněné bydlení a sociální rehabilitace

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v materiálu IMS ?Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách? (IMS 2009). Případně podle dalších materiálů, z nichž některé jsou obsaženy v literatuře připojené k tomuto studijnímu textu. Zejména bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společenskovědního výzkumu. Průběžné výsledky práce budou pravidelně konzultovány s vedoucím bakalářské práce.

S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucím bude práce zaměřena:

- na činnost a aktivity oblastní charity
- na projekty: 1. Chráněné bydlení – domov pro osoby se speciálními potřebami, 2. Sociální rehabilitace.

Součástí práce bude sociologický výzkum, který se bude zabývat problematikou chráněného bydlení (kazuistika) a vlivem procesu socializace na vývoj osob účastnících se programu sociální rehabilitace (komparace výchozího a současného stavu jedince).

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

ČERMÁKOVÁ, K.; JOHNOVÁ, M. Zavádění standardů kvality sociálních služeb do praxe: Průvodce poskytovatele. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2002.
CHADIMA, M. Charitativní péče – Dějiny a současnost. Hradec Králové, 2007.
JESENSKÝ, J. Uvedení do rehabilitace zdravotně postižených. Praha: Karolinum, 1995.
JUNG, C. G. Člověk a duše. Přel. K. Plocek, aj. Praha: ACADEMIA, 1995.
KODYMOVÁ, P.; KOLÁČKOVÁ, J. Sociální práce v praxi. Praha: Portál, 2005.
KOPŘIVA, K. Lidský vztah jako součást profese. Praha: Portál, 2006.
MATOUŠEK, O. Metody a řízení sociální práce. 1. vyd. Praha: Portál, 2003.
MATOUŠEK, O. Základy sociální práce. 2. vyd. Praha: Portál, 2001.
VÝROČNÍ ZPRÁVA Oblastní charity

Vedoucí bakalářské práce:

doc. Ing. Antonín Řehoř, CSc.

Institut mezioborových studií

Datum zadání bakalářské práce:

11. listopadu 2013

Termín odevzdání bakalářské práce:

30. dubna 2014

V Brně dne 11. listopadu 2013

doc. PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.
vedoucí ústavu

doc. PaedDr. Slavomír Laca, Ph.D.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

HANA DANĚLOVÁ

Jméno, příjmení studenta

Podpis

V Brně 14. 4. 2014

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací.

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výtisky, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu, k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Základní problematikou bakalářské práce je život osob vyžadujících odbornou pomoc, a to v oblastech sociální péče i zdravotní ošetrovatelské a pečovatelské služby.

Teoretická část se zaměřuje na historický vývoj charitních služeb ve světě i u nás. Jmenuje a popisuje jednotlivé sociální služby, včetně jejich legislativního vymezení. Představuje Charitu ČR.

Praktická část se věnuje dvěma projektům: chráněnému bydlení a sociální rehabilitaci. Zkoumá jmenované služby v prostředí, kde probíhají. Popisuje jejich funkce, činnosti a účinek.

Pro výzkum byla zvolena kvalitativní metoda. Bakalářská práce předkládá případovou studii, jejíž součástí jsou kazuistiky uživatelů služeb sledovaných projektů.

Klíčová slova: sociální služby, osoba s mentálním postižením, charita, chráněné bydlení, pomoc, sociální rehabilitace.

ABSTRACT

The basic issue of my bachelor's thesis is description of life of people in need of assistance in areas of social welfare and health care and health services.

The theoretical part is focused on the historical development of charitable services in the world and in our country. I classify and describe the social services, including legislative definition of them. I introduce Charita ČR in this part.

The practical part is concentrated on social rehabilitation and sheltered housing. I do the research on these services in environment where they progress. I describe their functions, activities and effect.

I have chosen a qualitative method for this project. Bachelor thesis presents a case study, which includes casuistry of users of services of the monitored projects

Keywords: social services, person with mental handicap, charity, sheltered housing, fellowship, social rehabilitation.

Poděkování

Děkuji panu doc. Ing. Antonínu Řehořovi, CSc. za metodickou podporu a cenné odborné rady, a za ochotné jednání při vedení této bakalářské práce. Děkuji své rodině za trpělivost a trvalou podporu při mém studiu. Děkuji oblastní Charitě, za vstřícnost a ochotnou pomoc, bez níž by praktická část mé práce nemohla vzniknout.

Motto

„Bez činu zůstává i nejkrásnější myšlenka bezcennou.“

Móhándás Karamčand Gándhí

Prohlášení

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

V Brně dne 14. 4. 2014

.....

Hana Daňhelová

OBSAH

ÚVOD	8
I TEORETICKÁ ČÁST	9
1 CHARITA – NEZISKOVÁ ORGANIZACE	10
1.1 POČÁTKY A VÝVOJ CHARITY VE SVĚTĚ.....	10
1.2 CHARITA V ČECHÁCH A NA MORAVĚ VE 20. STOLETÍ	13
1.3 CHARAKTERISTIKA CHARITY ČR	16
1.4 ORGANIZAČNÍ STRUKTURA CHARITY.....	18
2 OBLASTNÍ CHARITY	20
2.1 ZALOŽENÍ JEDNOTKY OBLASTNÍ CHARITY	20
2.2 DRUHY POSKYTOVANÝCH SLUŽBY	21
2.3 OBLASTNÍ CHARITA – CHARAKTERISTIKA VYBRANÝCH SOCIÁLNÍCH SLUŽEB	26
II PRAKTICKÁ ČÁST	31
3 CHRÁNĚNÉ BYDLENÍ	32
3.1 SOCIÁLNÍ SLUŽBA CHRÁNĚNÉ BYDLENÍ.....	32
3.2 POBYTOVÉ ZAŘÍZENÍ CHRÁNĚNÉ BYDLENÍ OBLASTNÍ CHARITY	36
3.3 UŽIVATELE CHRÁNĚNÉHO BYDLENÍ	42
4 SOCIÁLNÍ REHABILITACE	51
4.1 CHARAKTERISTIKA SLUŽBY SOCIÁLNÍ REHABILITACE	51
4.2 SOCIÁLNÍ REHABILITACE JAKO SLUŽBA PRO UŽIVATELE CHRÁNĚNÉHO BYDLENÍ OBLASTNÍ CHARITY	52
4.3 AKTIVIZAČNÍ HRY	56
ZÁVĚR	61
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A DALŠÍCH ZDROJŮ	63

ÚVOD

Každý člověk, bez ohledu na své sociální postavení, věk, morální nebo fyzický stav, je jedinečný a má právo na důstojné žití. Problém je, že ne každý člověk si důstojnost dokáže vybudovat či zachovat sám, bez cizí pomoci.

Základní tematikou bakalářské práce je péče o osoby s postižením mentálním, smyslovým, tělesným nebo kombinovaným. Zabývá se sociální péčí, zdravotními ošetrovatelskými a pečovatelskými službami a to především z pohledu charitních organizací.

Práce má dvě části: teoretickou a praktickou. V teoretické části se zabývám historií a vývojem charity, popisem jednotlivých sociálních služeb a jejich legislativním vymezením. Charita ČR jako organizace, která pomáhá potřebným lidem. Za pomoci dobrovolníků i odborníků řeší nebo pomáhá řešit svízelné situace dětí, mladistvých, dospělých i seniorů. Koná se zásadou pomáhat a podporovat ty, kteří si sami pomoci nemohou nebo neumí. Její strukturu tvoří dílčí organizace, působící v menších regionech. Ve své práci představím konkrétní oblastní Charitu. Popíši její aktivity, činnosti, a služby v oblasti poradenství, sociální péče a prevence, odborné ošetrovatelské a pečovatelské služby, které oblastní Charita realizuje.

V bakalářské práci se zaměřím na projekty:

- chráněné bydlení,
- sociální rehabilitace.

Praktická část popisuje průběh zmíněných projektů oblastní Charity v reálném prostředí. U obou druhů projektů je důležitý individuální přístup sociálních i odborných pracovníků. Správné vyhodnocení stavu a situace klientů, kteří služby využívají, má vliv na úroveň nastavení pomoci a podpory. S tím úzce souvisí míra úspěšnosti při snaze zapojit osoby s postižením do života většinové společnosti.

Cílem bakalářské práce je definovat úspěšnost projektů. Ráda bych uvedla profesní či odborný důvod, proč jsem si vybrala toto téma pro svoji bakalářskou práci, ale pravdou je, že téma si vybralo mne. Dovoluji si tuto, ne zcela racionální myšlenku, vyslovit proto, že jsem se dříve s žádnou stránkou problematiky, o které píší v této bakalářské práci, osobně nesešla. Dnes, díky zadání, už mám malé zkušenosti s lidmi, kteří potřebují naši pomoc. Zním jejich příběhy, viděla jsem jejich oči. Dnes vím, že chci pro ně udělat víc, než jen napsat tuto bakalářskou práci.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 CHARITA – NEZISKOVÁ ORGANIZACE

Tato kapitola charakterizuje pojem charita. Popisuje historický vývoj charity, důvody proč charita vznikla a proč je důležitá. Objasňuje činnost, funkce i principy charity. Strukturalizuje její hierarchii a organizační složení.

1.1 Počátky a vývoj charity ve světě

Lidstvo od nepaměti pomáhalo a staralo se o své nemocné, staré nebo opuštěné. Ohleduplnost a soucítění s druhým patří k základním lidským znakům. Na solidaritě je založen celý princip soužití ve společnosti, neboť každý člověk se může během života dostat do nepříznivé životní situace, každý jednou zestárne a bude potřebovat pomoc druhých.

Projevy solidarity či altruismu lze nalézt, ať už ve větší či menší míře, v různých náboženstvích, ale také u individuálních jedinců. Přesto charitativní služby jsou specifickým křesťanské víry. Primární je láska k bližnímu, která má být aktivně a účinně projevována.

Podle M. Chadimy bylo náboženství ve starověké a středověké společnosti chápáno jako základní společenský prvek, který byl jistotou, nadějí i smyslem života všech. Pojetí boha, odpovídalo názorům a nárokům té které společnosti na spravedlnost, vztah a úctu k bližnímu. Morální aspekt byl ale vždy subjektivní. Potřeba pomáhat nemusí nutně vycházet z víry v boha. Záleželo a záleží na každém člověku, na jeho porozumění, stabilitě, morálních hodnotách i jeho vzdělanosti, má-li potřebu pečovat o potřebné.¹

C. V. Pospíšil uvádí: „ ... základní struktura spočívá na mezosobním vztahu Boha a člověka ... právě sklonění se Boha k člověku je normou a pravzorem - sklonění se - charitativního pracovníka k potřebnému člověku“. Ježíš se nejprve stal člověkem a 30 let se jím učil být, podle C. V. Pospíšila z toho plyne základní model charitativní služby, tedy přijetí druhého člověka takového jaký je, přijetí jeho kultury, ale i jeho problémů a těžkostí.²

---

¹ CHADIMA, M. *Charitativní péče – Dějiny a současnost*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2007. s. 8-9.

² POSPÍŠIL, C. V. *Teologie služby*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, s. 69-70, 136.

Ačkoliv se křesťanská solidarita netýká pouze nemocných osob, má na její rozvoj významný vliv lékařství. Člověk, v toku věků, vždy bojoval s nemocemi či zraněními, v touze zachovat si zdraví a život hledal způsob a prostředky, které mu pomohou. Je důležité vědět, že dříve lidé chápali veškeré dění kolem sebe, tedy i nemoci a úrazy, jako působení nadpřirozených sil. Léčebné postupy tak byly ovlivňovány magií a zaříkáváním. Lékařské umění bylo výsadou kněží a teprve později přišli lékaři a ošetřovatelé z vyšších společenských vrstev. Existovaly jakési ošetřovny, marodky a špitály, ale přístup k nemocným byl velmi tvrdý. Prakticky byli ošetřováni pouze ti, kteří mohli službu zaplatit nebo otroci, kteří mohli být ještě prospěšní.³ Na druhé straně ve špitálech se v té době pečovalo nejen o nemocné, jak vysvětluje J. Mikulec, ale také o křesťanské poutníky, lidi v nouzi, staré a handicapované osoby, byly jim poskytovány základní pro život důležité potřeby. Špitály J. Mikulec řadí mezi „nejvýznamnější předmoderní charitativní instituce“. Nemocnice začaly vznikat až po příchodu křesťanství.⁴

Koncem 4. století vznikl církevní řád *Apoštolské konstituce*, jednalo se o nejrozsáhlejší církevní zákoník, obsahoval formuláře, pokyny a pravidla křesťanského jednání.⁵ V oblasti charitativní služby z něj plynuly tyto zásady:

1. *„Rozdělovat spravedlivě almužny mezi sirotky, vdovy, postižené a cizince bez prostředků.*
2. *Pečovat o opuštěné a nemocné bez rozdílu, zda se jednalo o přátele nebo nepřátele, místní nebo cizí.*
3. *Pečovat o výchovu sirotků, o jejich adopci do nových rodin, o jejich sňatky a uplatnění v životě.*
4. *Pokoušet se najít zaměstnání pro ty, kdo byli bez práce.*
5. *Sytit hladové a odívat nahé.*
6. *Pomáhat těm, kdo byli uvrženi do vězení.*

---

³ POSPÍŠIL, C. V. *Teologie služby*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, s. 69-76.

⁴ MIKULEC, J. a kolektiv. *Církev a společnost raného novověku v Čechách a na Moravě*. Praha: Historický ústav, 2013, s. 179.

⁵ *Internetová encyklopedie humanitních oborů* [online]. encyklopedie [cit. 2014-03-06]. Dostupné z: <http://www.iencyklopedie.cz/>.

7. *Poskytovat pohostinství cizincům.*
8. *Pečovat o řádný pohřeb zemřelých křesťanů do země.*
9. *Organizovat sbírky na pomoc pronásledovaným a na podporu ostatních církevních obcí stížených pohromou nebo pronásledováním“.⁶*

Je zajímavé, že do charitních služeb, vykonávaných ve jménu křesťanské lásky k bližnímu, patřila také duchovní a duševní podpora, například: podpora a účast při pohřbech, návštěvy nemocných, pomoc ve sporech, usmiřování nepřátel. Rozsah charitativní péče byl obrovský, jak do počtu osob, které ji vykonávaly, tak do rozsahu úkonů a pokrývaných oblastí. Vznikaly další špitály a marodky. Křesťanská církev vytvořila síť, která, dle svých možností, zachytila a pomohla právě potřebným.

Byla doba středověku. Doba tvrdá a drsná. Ve 14. století začala charitativní služba prokazovat náznaky krize, která propukla v 15. století a skončila v 16. století. Jak píše Pospíšil: „...pro renesanční dobu je typické pohlížet na chudé jako na lenochy, podvodníky a potenciální zločince...“.⁷

Mentalita se změnila, chudí přestali být obrazem Krista a to způsobilo, že mnoho těch, kteří dříve pečovali a pomáhali potřebným, své snahy přerušili, přestali pomáhat. Nemocnice upadaly, často zanedbané, nefunkční, neplnily své úlohy, pomoc potřebným musel převzít stát.

Po Velké francouzské revoluci v roce 1789 se začaly projevovat změny ve společnosti. Přišly pokusy centralizovat služby pro chudé a péči o potřebné. Nejprve ve Francii, ale plán skončil krachem, neboť státní peníze určené na podporu byly rozkradeny. Stejně tak u nás. Římský císař, uherský a český král Josef II., plánoval vymanit církevní organizaci z područí papeže a vytvořit z ní státem spravovanou organizaci. Ve jménu utilitarismu měl stát sjednocovat a řídit veškerou správu.⁸ Josef II. chtěl opravdu potřebným pomáhat, založil nemocnice, porodnice, chudobince a další zařízení pro péči. Založil fondy,

---

⁶ POSPÍŠIL, C. V. *Teologie služby*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, s. 101.

⁷ POSPÍŠIL, C. V. *Teologie služby*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, s. 116.

⁸ MIKULEC, J. a kolektiv. *Církev a společnost raného novověku v Čechách a na Moravě*. Praha: Historický ústav, 2013, s. 92-93.

do kterých měli přispívat všichni věřící a do kterých plynuly peníze z některých pokut. Avšak fondy založené pro pokrytí nákladů služeb nestačily. Žádná reforma problém chudoby ani péči o potřebné nevyřešila.⁹

Dalším významným momentem ve vývoji charitativních služeb bylo 19. a 20. století. Období, kdy se tradiční společnost transformovala ve společnost moderní, industriální, přineslo mnoho změn. V důsledku průmyslové revoluce se lidem změnil jejich každodenní život. V lidech se probudil liberalismus a ten byl nepřátelský k tradicím, staré zvyklosti musely ustoupit, neboť příliš svazovaly. Nové podněty, nové obory, nové pracovní příležitosti přinesly více peněz. Ale svoboda a volnost byla vykoupena problémy, ztrátou pravidel, ochrany a pomoci. Někdo bohatl, ale jiný dřel bídu s nouzí. Stát stále více zasahoval v oblastech zdravotnictví, školství a sociálních služeb. Lidé začali žádat větší sociální spravedlnost.

Například Emile Durkheim na přelomu 20. století posuzoval společnost a její soudržnost podle toho, na čem byla založena společenská solidarita. Zda na víře a společném zájmu nebo na vzájemné závislosti mezi skupinami a jednotlivci.¹⁰

Na novou situaci ve společnosti reagovala církev, ale také individuální osobnosti, vznikaly nové charitativní aktivity, byly zakládány běžné i specializované ústavy. Příklad významných osobností, které se zapsaly svojí charitativní činností do historie uvádí C. V. Pospíšil: Jan Bosco (oratoře pro bezprizorní děti a mládež), Adolf Kolping (asociace pro výchovu a vzdělání dělníků a řemeslníků), Tommaso Silvestri (první škola pro hluchoněmé v Římě).¹¹ Charitativní služby opět propukly ve velkém.

1.2 Charita v Čechách a na Moravě ve 20. století

Počátky 20. století byly pro církev obtížné, neboť některými lidmi byla církev považována za „matku“ nepohodlných starých tradic a zvyklostí. Podle J. Z. Charouze tito proreformní

---

⁹ POSPÍŠIL, C. V. *Teologie služby*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, s. 124-125.

¹⁰ VAVŘÍK, M., JILČÍK, T. *Základy sociologie*. Brno: IMS Brno, 2011, s. 8.

¹¹ POSPÍŠIL, C. V. *Teologie služby*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, s. 126.

jedinci situaci vyřešili radikálně; církve podřídili státní správě. Nyní církve fungovala podle jejich představ správně a účinně, podle potřeb sátu.¹²

Zajímavý názor na dobu a situaci v českých zemích měl pater R. Vrba, který se zabýval sociální problematikou. Kritizoval socialisty, na jedné straně ty bohaté, že nemají cit pro vlastenectví, že prosazují Darwina a ne křesťanské učení, že odsuzují majetek, pokud není zrovna jejich: „*Ještě v žádném shromáždění nikde a nikdy nepromluvil žádný socialistický agitátor o bohatství židů a Štunc, když někam přijde, vypočítává na krejcar příjmy a majetek českých farářů a kaplanů.*“¹³, na druhé straně kritizoval chudé socialistické dělníky za nevšímavost a lhostejnost, za způsob života, který vedli. Napsal: „... *socialistické dělnictvo jest naskrze hýřivé a žije ode dneška do zítřka...socialista, co vydělá, to v neděli propije a dá na účely strany a žena jeho a děti se musí na tohoto znamenitého a vzorného tátu držet ...Shromáždění žen v Berlíně prohlásilo veřejně, že u socialistů jsou nejmizernější mužové*“).¹⁴

Byla to doba, která poskytovala živnou půdu pro charitativní služby. Ale, jak uvádí J. Bahounek, přestože se kněží i laikové snažili najít východisko z aktuálních sociálních problémů, jejich činnost byla nesystematická a nesourodá a nepřinesla potřebné řešení. Pomoc přišla od papeže Lva XIII., když vydal encykliku *Rerum novarum*. Vyjádřil v ní nesouhlas s obtížným postavením dělníků ve společnosti a předložil návrhy řešení. Primárním požadavkem církve bylo důsledné posílení křesťanského cítění ve společnosti. Doporučoval zakládání různých organizací: družstva, záložny, pojišťovny, spolky, které podporovaly dělníky v jejich každodenním životě, v oblastech tělesných, duchovních i rodinných.¹⁵ Tato církevní reforma ovlivnila i dění v českých zemích.

Aby charitativní činnost byla co nejúčinnější, bylo potřeba jednotlivé organizace sjednotit. Zasloužil se o to olomoucký arcibiskup Antonín Cyril Stojan, když založil, nejprve na Moravě, teprve později v Čechách, Ústřední organizaci české charity. Nejprve arcibiskup

---

¹² CHAROUZ, J. Z. *Pohledy de dějin brněnské diecéze*. Brno: Biskupství brněnské, 2006, s. 9.

¹³ VRBA, R. *Národní sebeochrana, Úvahy o hmotném a mravním úpadku národa Českého*. Praha: 1898, s. 260.

¹⁴ VRBA, R. *Národní sebeochrana, Úvahy o hmotném a mravním úpadku národa Českého*. Praha: 1898, s. 260.

¹⁵ BAHOUNEK, J. *Sociální učení církve*. Brno: Petrov, 1991, s. 16-17.

Stojan založil v roce 1922 Arcidiecézní charitu Olomouc, později inicioval založení Diecézní charity Brno a spoluprací těchto dvou organizací přispěl k pozdějšímu vzniku celostátní České katolické charity.¹⁶ Ludvík Bláha, první ředitel Charity olomoucké arcidiecéze, po třech letech činnosti, k tomu uvádí: „Charita má ve své práci sociálně-charitativní zásadu: Co nejméně theoretisování, co nejméně byrokratického mechanisování soc. péče, co nejméně kancelářského aparátu, který by pohlcoval většinu dotací a vlastnímu účelu – pomoci ubožákům – věnoval jen malý zlomek – nýbrž: omezit na minimum všecko svrchu jmenované a řešiti každý případ sociální bídý skutkem účinné pomoci, pokud možno ihned a individuálně, nikoliv byrokraticky a šablonovitě“.¹⁷

Dle výpovědi L. Bláhy z roku 1925 byly charitativní služby nezištně poskytovány všem potřebným bez ohledu na politickou, náboženskou a národnostní příslušnost. Poskytované služby bylo možné rozdělit do tří hlavních oblastí:

- drobnou činnost charitativní,
- činnost odborných dobročinných ústavů,
- činnost organizační.

Podle dobových záznamů dobročinnou kancelář v Brně navštívilo až 100 lidí denně. Případy byly registrovány, poměry žádajícího jedince byly posuzovány a zkoumány a podle zjištěných faktů byla poskytnuta nebo zamítnuta pomoc. V rámci vyživovací pomoci se rozdávalo žito, pšenice, ječmen, hrách, brambory, káva, sádlo, vejce, atd. V brněnské diecézi se v roce 1925 rozdalo 25.738,5 kg potravin. V rámci ošacovací akce bylo za stejné období rozdáno 2.346 kusů oblečení. Udílela se také peněžité podpora, ale, jak uvádí Bláha, vzhledem ke špatným zkušenostem, jen výjimečně.¹⁸

Pohledy na situaci v oblasti charitativních služeb po 2. světové válce se poněkud liší. Na jedné straně se hovoří o rozvoji charity, velkých přestavbách a zakládání nových ústavů. Například A. Gála se J. Žídkem ve své knize vypočítávají dosažených výsledků, pochvalují

---

¹⁶ BULISOVÁ, J. *Ottova všeobecná encyklopedie ve dvou svazcích M-Ž*. Praha: Ottovo nakladatelství, 2010, s. 442.

¹⁷ BLÁHA, L. *Katolická charita arcidiecéze olomoucké a diecéze brněnské v roce 1925*. Brno: Občanské tiskárny v Brně, 1925, s. 7.

¹⁸ BLÁHA, L. *Katolická charita arcidiecéze olomoucké a diecéze brněnské v roce 1925*. Brno: Občanské tiskárny v Brně, 1925, s. 7-9.

si doslova: „ ... vzácného porozumění se strany národních výborů a vysokých finančních příspěvků ze státní pokladny“. ¹⁹ Na druhé straně sama Charita kritizuje dobový přístup, nejen za nedostatečné uznání, ale za záměrné zapomínání charitativních skutků a cílené omezování její činnosti. Náměstek předsedy vlády Zdeněk Fierlinger tehdy řekl: „činnost charitativních složek se, v novém systému sociální péče, proti dřívějšímu musí nutně zúžití“. V roce 1959 se vláda usnesla, že provoz sociálních ústavů Charity převezmou do správy národní výbory. Charitě bylo ponecháno 6 ústavů.²⁰ Situaci shrnul J. Z. Charouz, napsal: „Doba komunistické vlády v Československu znamenala vedle jiného především tříbení lidských srdcí a charakterů ve všech vrstvách společnosti včetně kněží a věřících“.²¹

Po listopadové revoluci v roce 1989 se situace obrátila. Začaly vznikat farní a oblastní charity. Zpočátku spontánně, protože tato oblast nebyla zákonem regulována, nebyly restriktce. Stačil jeden „nadšenec a parta dobrovolníků“, jedna kancelář, a když nebyla, pracovalo se doma v kuchyni. Reagovalo se na aktuální stav, konkrétní potřebnost byla pokrývána konkrétní službou. Dobrá pověst se šířila reakcí na danou momentální potřebnost v dané lokalitě. V roce 1993 byly schváleny nové stanovy, které po úpravě v roce 2000 platí dodnes.

1.3 Charakteristika Charity ČR

Podle encyklopedického slovníku je pojem charita definován jako *dobročinná pomoc*.²² Tato pomoc je směřována každému potřebnému člověku, bez ohledu na jeho náboženské vyznání, národnost, politickou příslušnost, věk, sociální postavení, morální, psychický či fyzický stav. Charita je výsadou církevních organizací, ale ne absolutní. Dobročinnou pomoc může poskytnout každý člověk s dobrým srdcem.

---

¹⁹ GÁLA, A., ŽÍDEK, J. *Deset let činnosti diecézní katolické charity v Brně*. Brno: Diecesní katolická Charita v Brně, 1959.

²⁰ *Charita Česká republika* [online]. Články o historii Charity: [cit. 2014-03-19]. Dostupné z: <http://www.charita.cz/>.

²¹ CHAROUZ, J. Z. *Pohledy de dějin brněnské diecéze*. Brno: Biskupství brněnské, 2006.

²² BULISOVÁ, J. *Ottova všeobecná encyklopedie ve dvou svazcích A-L*. Praha: Ottovo nakladatelství, 2010, s. 492.

V každém případě jde o společensky důležitý vztah, který poskytuje člověku jistotu. Závisí na něm míra spokojenosti společného soužití všech osob žijících v jakékoliv sociální skupině. A způsob, jakým se ta která společnost s problematikou solidarity vyrovná, svědčí o její vyspělosti a kvalitě morálních hodnot.

Charita ČR je organizací, jejíž hodnoty vycházejí z křesťanských principů, jsou jimi pravda, svoboda, láska a spravedlnost. Všichni pracovníci charity, zaměstnanci i dobrovolníci, dodržují tzv. etický kodex. Pracují se zásadou pomáhat a podporovat ty, kteří si sami pomoci nemohou nebo neumí. Řeší nebo pomáhají řešit svízelné okolnosti dětí, mladistvých, dospělých i seniorů. Pomáhají každému, kdo se ocitne v nouzi: týraným, opuštěným, vyloučeným, uprchlým, chudým, nemocným, nemohoucím, každému člověku v tísní, který si neumí nebo nemůže pomoci sám. Poskytují odborné ošetrovatelské a pečovatelské služby, sociální péči a prevenci, poradenství.

Každé jednotlivé charitní zařízení má rozpracovaný strategický plán činností a služeb. Některé jsou upraveny zákonem č. 108/2006 Sb., o sociálních službách (Charita ČR realizuje 30 ze 34 zákonem definovaných služeb.), některé jsou reakcí na potřebnost v konkrétní lokalitě, tedy nejsou ukotvené v zákoně. (Charita ČR poskytuje více než 100 těchto doplňkových služeb, které pokrývají speciální potřebu.) Více o službách v kapitole 2.1.²³

Pro svoji činnost získává Charita ČR finanční prostředky ze státních zdrojů, ve formě příspěvků a dotací, z fondů Evropské unie, od různých organizací i jednotlivých dárců a přispěvovatelů, dále z výnosů z majetku a hospodářské činnosti. Vzhledem k různorodosti a četnosti finančních zdrojů, musí Charita pečlivě své hospodaření dokumentovat. Charita vede účetnictví a pravidelně provádí vyúčtování výsledků, které zveřejňuje ve Výročních zprávách. Z důvodů zachování si důvěryhodnosti vede své hospodaření transparentně, se zásadou pravdivosti a průkaznosti. Dodržování těchto zásad lze kdykoliv doložit, neboť Charita je pravidelně kontrolována inspekcemi z vlastních řad vedoucích pracovníků.

---

²³ Charita Česká republika [online]. Kdo jsme: [cit. 2014-03-21]. Dostupné z: <http://www.charita.cz/>.

1.4 Organizační struktura charity

Charita Česká republika je nestátní nezisková církevní organizace, působící na území České republiky i v zahraničí. Je sdružením dvou arcidiecézních a šesti diecézních charit a dalších právnických osob činných v oblasti charitativních služeb. V rámci těchto archidiecézí sdružuje na území České republiky 348 farních, městských a oblastních Charit.

Charita ČR je členkou nadnárodní organizace Caritas Internationalis (CI), která sdružuje 147 národních organizací a členkou její oblastní sekce Caritas Europa (CE). Výhodou toho členství je kvalitnější koordinace při pomoci jednotlivým členským organizacím a kooperace charitativních služeb na mezinárodní úrovni.²⁴

Zřizovatelem Charity ČR je Česká biskupská konference – jedná se o sbor českých biskupů, jednajících v určitých situacích společně. Sídlí v Praze a z právního hlediska jsou právnickou osobou.

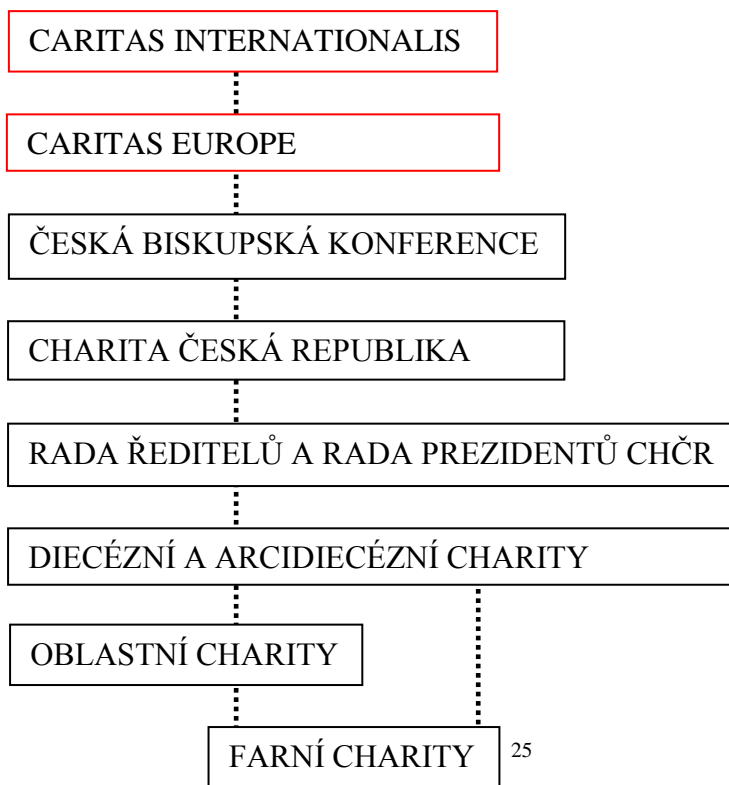
Arcidiecézní a diecézní charity mají každá svého ředitele a prezidenta. Jsou činné na území konkrétního biskupství, jsou to: Brno, České Budějovice, Hradec Králové, Litoměřice, Olomouc, Ostrava-Opava, Plzeň, Praha.

Oblastní charity mají své ředitele, sídlí v místě působení. Například oblastní charity na území Diecézní charity Brno jsou: OCH Blansko, OCH Brno, OCH Břeclav, OCH Hodonín, OCH Jihlava, OCH Rajhrad, OCH Tišnov, OCH Třebíč, OCH Znojmo, OCH Žďár n.S.

Farní charity působí v obcích po celé České republice.

---

²⁴ POSPÍŠIL, C. V. *Teologie služby*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, s. 130-131.

---

²⁵ Diecézní charita Brno, *Výroční zpráva 2012*, Brno: Diecézní charita Brno, 2013.

2 OBLASTNÍ CHARITY

Jak plyne z výše uvedeného, oblastní charity jsou subjekty, lokálně sjednocené v arcidiecézní nebo diecézní Charitě, dle místa působení. Jsou různých velikostí, od zcela dobrovolných až po organizace nad sto zaměstnanců. Oblastní charity tvoří síť služeb a zařízení určených pro potřebné obyvatele.

Druhá kapitola představuje oblastní charity. Objasňuje podmínky založení, popisuje činnost a aktivity oblastních charit. Předkládá souhrn sociálních služeb poskytovaných Charitou ČR, včetně popisu a charakteristik jednotlivých služeb, včetně legislativního vymezení.

2.1 Založení jednotky oblastní charity

Následující podkapitola popisuje dílčí kroky nezbytné pro založení a poskytované služeb.

1. krok: Komunitní plán

Každé město či region má vypracovaný vlastní tzv. komunitní plán, jde o studii, která zkoumá aktuální stav poskytovaných sociálních služeb a porovnává jej s poptávkou po sociálních službách v domácím regionu. Studie posuzuje rozsah potřebnosti s finančními možnostmi a prioritami dané lokality a na základě svých zjištění uděluje povolení. Rozhodování a činnost komunitního plánu ovlivňují podněty krajského sociálního odboru, komunitní plán na ně musí reagovat a dodržovat je.

Tímto způsobem musí být schválena každá nová sociální služba. Také již fungující služba, která potřebuje pouze rozšířit o nový prvek, vyžaduje povolení komunitního plánu. V praxi to s sebou nese potíže, neboť jde o dvouletý cyklus, než se získá povolení. Pro konkrétního člověka s aktuální potřebou je důležité začít řešit problém co nejdříve.

2. krok: Registrace

Registraci sociálních služeb provádí krajský úřad. Na základě rozhodnutí o registraci získá poskytovatel sociálních služeb oprávnění k činnosti. V tzv. *registru* jsou pod identifikátory uvedeny jednotlivé služby, jsou popsány a vysvětleny, musí se provádět jejich aktualizace.

Registrace podléhají striktním pravidlům, z důvodů dotačního systému a kvality poskytovaných služeb, musí splňovat náležitosti jako například bezúhonnost všech zúčastněných osob, vlastnické právo k místu provozování, případně nájemní smlouvy,

dodržování hygienických norem atd. Každá změna údajů musí být nahlášena příslušnému orgánu do 15 dnů.

3. krok: Povinnosti

Rozhodnutím o registraci je tedy dána přesná identifikace poskytovatele sociálních služeb, druhy poskytovaných služeb, okruh osob, pro které jsou služby určeny, kapacita služeb, den zahájení poskytování služeb. Povinností poskytovatele je zabezpečit dostupnost všech těchto informací, včetně informací o úhradách, pro každého zájemce.

Poskytovatel musí vytvořit interní řád, který popisuje: průběh poskytované služby včetně individuálně plánovaných služeb, udává pravidla pro vyřizování případných stížností klientů. Interní řád musí splňovat zákonné požadavky na standardy kvality služeb. Všechny informace musí mít takovou podobu, aby byly srozumitelné pro všechny zúčastněné osoby.

2.2 Druhy poskytovaných služby

Každý člověk je individualita, každý má hodnotu bez ohledu na zásluhy či společenské postavení, každý člověk má nárok na rovný přístup. Je však jisté, že všichni si nemohou být rovni, neboť každý člověk si životem nese svoji různou míru schopností a dovedností, talentu, zdraví či sociálního potenciálu. Díky všeobecnému porozumění civilizace vznikla *základní lidská práva*, ta zajišťují každému znevýhodněnému člověku naději v životě a pomoc při uplatnění ve společnosti.²⁶

Osoby, které potřebují pomoc, a na které se Charita zaměřuje, lze rozdělit do těchto skupin: senioři, lidé se zdravotním postižením, lidé nevyлéčitelně nemocní, děti a mládež, rodiny, matky a ženy v tísní, oběti trestné činnosti a obchodu s lidmi, lidé v tíživé sociální situaci, uživatelé návykových látek, cizinci a uprchlíci.²⁷ Jmenovaným osobám je poskytována pomoc prostřednictvím pobytových, terénních nebo ambulantních služeb:

---

²⁶ MATOUŠEK, O. a kol. *Sociální služby*. Praha: Portál, 2011, s. 10.

²⁷ Charita Česká republika [online]. Jak pomáháme: [cit. 2014-03-21]. Dostupné z: <http://www.charita.cz/>.

- Pobytové služby – jedná se o služby v sociálních zařízeních spojené s ubytováním.
- Terénní služby – služby poskytované v přirozeném domácím prostředí klientů.
- Ambulantní služby – klient dochází nebo je doprovázen za službou do sociálních zařízení, služba není spojena s ubytováním.²⁸

Oblastní charity poskytují služby podle aktuální potřeby ve svém regionu a podle schválené registrace. Obecně Charita ČR nabízí služby: sociální, pečovatelské, zdravotní, prevence, pomoc cizincům v ČR, humanitární, vzdělávací. Sociální služby vymezuje zákon a Charita ČR uskutečňuje většinu těchto zákonem definovaných služeb. Další služby, o které Charita ČR rozšířila svůj rozsah, vznikly na základě reálných potřeb.

Sociální služby

Podle zákona o sociálních službách č. 108/2006 Sb. se jedná o komplex činností, které zajišťují pomoc nebo podporu osobám, které se staly obětí nepříznivé sociální situace. Cílem je dosáhnout maximálně účinného sociálního začlenění a předcházet sociálnímu vyloučení. Zákon rozděluje služby na tři základní druhy:

Sociální poradenství

- základní – primární funkce každé sociální služby, jde o předávání informací potřebným osobám a o pomoc vyřešit jejich nepříznivou sociální situaci. Osoba má být motivována k vlastnímu aktivnímu jednání.
- odborné – jde o službu zaměřenou na konkrétní problém speciálního charakteru. K tomu jsou určeny poradny občanské, manželské, rodinné, poradny pro seniory, pro osoby se zdravotním postižením nebo pro osoby, které se staly oběťmi trestného činu. Odborné poradenství řeší i zápůjčky kompenzačních pomůcek.

Sociální péče

Sociální péče zahrnuje služby pro osoby, které se bez pomoci nemohou zapojit do každodenního života. Například jde o pomoc s osobní hygienou, stravou,

---

²⁸ Zákon o sociálních službách č. 108/2006 Sb. [online]. § 33 [cit. 2014-03-21]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/>.

chodem domácnosti. Cílem je zajištění maximální psychické i fyzické samostatnosti člověka. V situaci, kdy to není možné, neboť zdravotní stav člověka to nedovolí, klade se důraz na individuální přístup a zajištění důstojného a co nejméně omezujícího života, jak z pohledu přístupu a zacházení sociálních pracovníků, kteří jednají s klientem ohleduplně a s úctou, tak okolního prostředí.

Služeb definovaných zákonem je čtrnáct, jsou to například: osobní asistence, pečovatelská služba, tísňová péče, předčitatelské a průvodcovské, podpora samostatného bydlení, odlehčovací služby, domovy pro seniory, domovy pro osoby se zdravotním postižením, domovy se zvláštním režimem, chráněné bydlení.

Sociální prevence

Služby sociální prevence jsou určeny osobám, které během života v rizikovém sociálním prostředí získaly nevhodné životní návyky a jsou ohroženy jednak ze strany jiných podobně žijících osob, jednak, že samy budou šířit společensky nežádoucí patologické jevy. Cílem těchto služeb je pomoci člověku vymanit se z nevhodného sociálního prostředí a pomoci upravit jeho životní návyky tak, aby se lépe začlenil do společnosti (například uplatněním na trhu práce) a nedošlo k jeho sociálnímu vyloučení, současně je chráněna společnost před šířením společensky nežádoucí jevů.

Zákon o sociálních službách vymezuje sedmnáct typů služeb sociální prevence, mimo jiné to jsou služby: raná péče, telefonická krizová pomoc, tlumočnické služby, azylové domy, terapeutické komunity, terénní programy, sociální rehabilitace.²⁹

Zákon definuje mimo jiné tyto instituce sociálních služeb

Centra denních služeb, denní stacionáře, týdenní stacionáře, domovy pro osoby se zdravotním postižením, domovy pro seniory, domovy se zvláštním režimem, chráněné bydlení, azylové domy, domy na půl cesty, zařízení pro krizovou pomoc,

---

²⁹ Druhy sociálních služeb. *Zákon o sociálních službách č. 108/2006 Sb.* [online]. [cit. 2014-03-21]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/>.

nízkoprahová denní centra, nízkoprahová zařízení pro děti a mládež, noclehárny, terapeutické komunity, sociální poradny, sociálně terapeutické dílny, centra sociálně rehabilitačních služeb, pracoviště rané péče, intervenční centra, zařízení následné péče.³⁰

Zdravotní služby

Zdravotní službu vykonává odborný zdravotník, zdravotní sestra na základě indikace lékaře například: převazuje rány, aplikuje injekce, podává léky, odebírá biologický materiál, pomáhá s rehabilitací. Jedná se o celostní odbornou péči o zdraví klienta v jeho domácím prostředí.

Hospicová péče

Hospice jsou pobytová zařízení orientovaná na paliativní péči, tedy péči o pacienta trpícího nevyléčitelným onemocněním v pokročilém stadiu. Na ošetřování klienta se podílí odborný zdravotník, sociální pracovník, psycholog a je-li to přání klienta i duchovní. Hospice poskytují individuální péči, kdy klient participuje na vypracování vlastního plánu péče. Cílem je zachovat co nejvyšší kvalitu života a důstojnost nemocného člověka, omezit bolest, podpořit jej psychicky, duševně i duchovně. Pro hospice je charakteristické, že poskytují psychickou podporu i blízkým a rodinným příslušníkům klienta. Za osamělými klienty často dochází dobrovolníci.

Charita ČR nabízí i tzv. domácí hospicovou péči, kdy služby a individuální přání klienta jsou plněna v domácím prostředí a blízkosti starostlivé rodiny.³¹

Ostatní služby Charity ČR

Mimo výše jmenované sociální a zdravotní služby rozšířila Charita ČR, v reakci na aktuální potřebnost v dané lokalitě, svoji působnost ještě o další doplňující služby. Jsou to například: chráněné dílny, šatníky, dobrovolnická centra, rodinná centra aj.

---

³⁰ *Zákon o sociálních službách č. 108/2006 Sb.* [online]. § 34 [cit. 2014-03-23]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/>.

³¹ *Charita Česká republika* [online]. Jak pomáháme: [cit. 2014-03-23]. Dostupné z: <http://www.charita.cz/>.

Pomoc cizincům v ČR

Poradny Charity ČR se ujímají cizinců na území České republiky, kteří jsou v nouzové situaci. Pomáhají cizincům řešit ubytování, zaměstnání nebo vzdělávání, sociální a zdravotní péči, pořádají výuku českého jazyka, případně pomáhají řešit krizovou situaci, se kterou si cizinec neumí poradit sám, Charita také provozuje telefonickou infolinku v mongolském a vietnamském jazyce.

Kromě služeb určených cizincům Charita ČR pořádá aktivity, které jsou cílené na setkání či informování veřejnosti o životě cizinců, mají podpořit lepší pohled a pochopení pro cizince u nás. Příkladem může být Mezinárodní sportovní turnaj, který v loňském roce uspořádalo Integrační centrum v Hradci Králové.

Humanitární pomoc

Tato pomoc v zahraničí je zpravidla realizována ve spolupráci s některým ze členů organizace Caritas Internationalis. Jde o bezprostřední pomoc lidem ohroženým náhlou krizovou situací, například při přírodních katastrofách nebo válečných konfliktech. Na okamžitou humanitární pomoc často navazuje pomoc zaměřená na podporu hospodářství (například obnova zdrojů, zemědělství...) nebo osvětové programy, ve kterých odborní pracovníci Charity předávají své zkušenosti domorodým kolegům.

Některé arcidiecézní Charity zakládají projekty přímo určené dětem v chudých zemích. Jsou to programy vzdělávací i volnočasové, často v součinnosti s dětskými domovy. Například projekt *Adopce na dálku* funguje od roku 1993, poskytl pomoc už desetitisícům chudých dětí, umožnil vzdělání a dal šanci na kvalitnější život.

Vzdělávání

Prostřednictvím různých kampaní, konferencí či vzdělávacích aktivit a za účasti médií informuje Charita ČR o svých aktivitách. Cílem je seznámit běžnou veřejnost s problematikou osob v nouzi a přiblížit tak charitní práci veřejnosti. Například: do veřejných sbírek jako jsou Tříkrálové sbírky nebo Postní almužny jsou zapojováni dobrovolníci i z řad malých dětí, které tímto způsobem získávají zkušenosti jak pomáhat bližním.³²

---

³² Charita Česká republika [online]. Jak pomáháme: [cit. 2014-03-23]. Dostupné z: <http://www.charita.cz/>.

2.3 Oblastní charita – charakteristika vybraných sociálních služeb

V této kapitole jsou popsány nejčastější služby poskytované Charitou ČR. Služby jsou rozděleny podle cílových skupin uživatelů.

Každá oblastní Charita má svůj strategický plán činností a služeb, zpracovaný a schválený na základě skutečné potřeby ve své lokalitě. Služby poskytované jednotlivými oblastními Charitami se tedy liší, přesto lze rozlišit služby podle četnosti jejich realizace a vymezit, které jsou nejběžnější. Jak vyplývá z výročních zpráv Charity ČR, nejčastěji žádané jsou: služby sociální péče, následují služby sociální prevence, dále potom zdravotní péče, hospice a ostatní služby.³³

Služby pro seniory

Snahou těchto služeb je podpořit lidi vysokého věku tak, aby si zachovali co největší soběstačnost a samostatnost po co nejdélší dobu. Neboť tyto základní schopnosti udržují důstojnost a přispívají v sebevědomí člověka a tím i kvalitě jeho života. Charitní pracovníci zajišťují vhodné podmínky pro důstojný život ve stáří.

Pobytová zařízení	Chráněné bydlení, domov pro seniory.
Terénní služby	Charitní pečovatelská služba, osobní asistent.
Ambulantní služby	Centrum denních služeb, denní stacionář, aktivizační aktivity.
Jiné služby	Odlehčovací služby, denní a přechodný pobyt. ³⁴

---

³³ Charita Česká republika [online]. Kdo jsme: [cit. 2014-03-23]. Dostupné z: <http://www.charita.cz/>.

³⁴ Charita Česká republika [online]. Jak pomáháme: [cit. 2014-03-23]. Dostupné z: <http://www.charita.cz/>.

Domov pro seniory

Do roku 2006 existovaly různé typy pobytových zařízení určených pro staré osoby, například domovy pro důchodce či penziony pro důchodce, domovy s pečovatelskou službou. Současná legislativa shrnuje všechny do jednoho pojmu: domov pro seniory.³⁵

Jde o pobytové zařízení dlouhodobého charakteru vyhrazené pro staré osoby se sníženými schopnostmi fyzickými či mentálními, které nemohou sami uspokojit vlastní životní potřeby a jsou závislí na pravidelné pomoci a opoře druhých. Základními hodnotami služby jsou respekt, úcta a důstojnost a snaha o maximální kvalitu života klientů.

Domovy pro seniory poskytují ubytování a stravu. Pomáhají při každodenních činnostech jako je osobní péče a hygiena, úklid, praní a žehlení prádla. Poskytují sociální podněty a kontakty, aktivity a terapeutické činnosti.

Charitní pečovatelská služba

Služba je určena lidem se sníženou soběstačností a to z důvodu vysokého věku, zdravotního postižení nebo dlouhodobého onemocnění. Může se jednat o ambulantní i terénní službu. Je poskytována klientům v jejich domácím prostředí a je snahou pracovníků co nejdéle uchovat schopnosti klienta a stávající způsob života v jeho přirozeném prostředí.

Služba poskytuje oporu při každodenních činnostech jako je osobní péče a hygiena, pomoc s oblékáním, úprava vlasů či nehtů, pomoc v domácnosti, nákupy, dovoz jídla či topiva, umožnění kontaktu a přirozených sociálních aktivit, právní poradenství.

Osobní asistent

Poskytuje pomoc jako pečovatelská služba, navíc doprovází klienta na cestách, například k lékaři nebo na úřady. Osobní asistent také nabízí zastoupení ošetřovateli. Služba je věcí osobní potřeby a domluvy. Tato služba je poskytována za úplatu.

Centrum denních služeb

Tato ambulantní služba zajišťuje starým a zdravotně handicapovaným lidem oporu při sebezpečí, pomáhá s osobní hygienou a poskytuje stravu. Primární úlohou této služby ale je

---

³⁵ MATOUŠEK, O. a kol. *Sociální služby*. Praha: Portál, 2011, s. 99.

předejít stereotypnímu stylu života, změnou prostředí a vhodnými činnostmi rozvíjet a aktivizovat klienty. Používají se například aktivity výtvarné, hudební, pohybové nebo relaxační. Důležitý je také trénink a zachování sociálních kontaktů.

Služby pro osoby se zdravotním postižením a dlouhodobě nemocné

Cílem těchto služeb je, obdobně jako u služeb pro seniory, podpořit nemocné tak, aby si co nejdéle zachovali co největší samostatnost a soběstačnost a zůstala zachována jejich integrita ve společnosti.

Pobytová zařízení	Týdenní stacionáře, chráněné bydlení, domovy pro osoby zdravotně postižené, domovy se zvláštním režimem, hospice.
Terénní služby	Ošetrovatelské a pečovatelské služby, osobní asistence, podpora samostatného bydlení, odlehčovací služby.
Ambulantní služby	Centra denních služeb, denní stacionáře, sociálně terapeutické a aktivizační služby, raná péče.
Jiné služby	Hospice, půjčovny zdravotnických pomůcek, chráněné dílny, dopravní a asistenční služby. ³⁶

Domovy se zvláštním režimem

Poskytují dlouhodobý pobyt lidem, kteří jsou méně samostatní a potřebují pravidelnou pomoc druhé osoby. Obyvatelé těchto domovů jsou chronicky nemocní lidé s různými typy demencí, duševních onemocnění nebo závislí na návykových látkách. Institut poskytuje základní služby jako je ubytování a strava, pomoc při každodenní sebeobsluze, terapeutické a aktivizační programy. Jeho systém pokrývá specifické potřeby klientů. O. Matoušek chválí současné trendy v zavádění speciálních individuálních programů, ale podotýká, že by měly být více individuálně zaměřeny na potřeby konkrétního uživatele.³⁷

³⁶ Charita Česká republika [online]. Jak pomáháme: [cit. 2014-03-25]. Dostupné z: <http://www.charita.cz/>.

³⁷ MATOUŠEK, O. a kol. *Sociální služby*. Praha: Portál, 2011, s. 106-107.

Charitní ošetrovatelská služba

Účelem této služby je poskytnout odbornou pomoc lidem akutně i chronicky nemocným a lidem s tělesným, smyslovým nebo mentálním postižením, kteří vyžadují pomoc druhé osoby. Služba probíhá v domácím přirozeném prostředí klienta a provádí ji kvalifikovaný zdravotník v součinnosti s pokyny ošetřujícího lékaře. Služba je k dispozici nepřetržitě a jedná se například o: odběr biologického materiálu, převazování ran, podávání či aplikace léčiva, infuze, kontrola životních funkcí atp.³⁸

Odlehčovací služby

Respitní péče je podložena zkušeností, že dlouhodobá celodenní péče o nemocnou osobu je únavná. Jde o fyzické, psychické, ale i emocionální vyčerpání ošetřujícího. A. Onderková se zmiňuje o tzv. „*burnout syndromu*“, syndromu vyhoření, tedy chronické únavě ze stále se opakujících stereotypních činností, kdy nestačí regenerovat síly krátkodobou relaxací.³⁹

Odlehčovací služba je určena pro pečovatele – rodinné příslušníky, kteří pečují o své blízké v domácím prostředí. Úkolem služby je poskytnout pomoc odbornou nebo pokrýt čas, kdy domácí ošetrovatel má jiné aktivity (odpočinek, práce, úřady...)⁴⁰

Služby lidem v nepříznivé životní situaci

Charita ČR vnímá pomoc lidem jako své poslání. Prioritní myšlenkou vztahu charita – člověk je idea caritas, milosrdná láska k bližnímu. Charita nekritizuje jednání člověka „*co si kdo zaslouží*“, ale pomáhá každému, kdo pomoc potřebuje.⁴¹

Pobytová zařízení	Azylové domy, noclehárny, domovy pro matky v tísní
Terénní služby	Terénní programy
Ambulantní služby	Nízkoprahová denní centra, nízkoprahová zařízení pro děti, mládež
Jiné služby	Telefonická - krizová pomoc, poradenství, šatníky, soc.rehabilitace

³⁸ Diecézní charita Brno, *Výroční zpráva 2012*, Brno: Diecézní charita Brno, 2013.

³⁹ ONDERKOVÁ, A. *Ošetrovatelská abeceda*. Brno: Moravskoslezský kruh, 2008. s. 88-89.

⁴⁰ Charita Česká republika [online]. Jak pomáháme: [cit. 2014-03-25]. Dostupné z: <http://www.charita.cz/>.

⁴¹ Charita Česká republika [online]. Jak pomáháme: [cit. 2014-03-28]. Dostupné z: <http://www.charita.cz/>.

Azylové domy

Azylové domy jsou pobytová zařízení, která na přechodnou dobu poskytují útočiště osobám, které se ocitly v kritické životní situaci, v jejímž důsledku přišly o bydlení. Zařízení poskytují ubytování, stravu, materiální výpomoc, výchovné programy (především pro děti), sociální a právní poradenství při uplatnění a hájení práv a oprávněných zájmů. Služba je poskytována za úplatu.

V ČR byly zřízeny také azylové domovy pro matky s dětmi. Tyto instituty vyhledávají nejčastěji matky s malými dětmi, které musely opustit domov například z důvodu ohrožení partnerem nebo dlouhodobého nevhodného působení na matku i dítě.⁴²

Nízkoprahová denní centra

Zařízení, umožňující lidem bez přístřeší využívat některé služby, poskytuje stravu, podmínky pro osobní hygienu, včetně pomoci, čisté šaty, sociální a právní poradenství. Součástí služby je sociální rehabilitace, jejím cílem je pomoc člověku při získání zaměstnání a tím i začlenění do většinové společnosti. Služba je poskytována bez úplaty.

Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež

Pro děti a mládež ve věku od 6 do 26 let, kteří žijí v prostředí ohrožujícím sociálně nezdravými jevy, byly svědkem komplikované životní události, mají rizikové návyky či absenci řádu a organizace životního stylu. Cílem služby je prostřednictvím volnočasových aktivit a sociálně terapeutických činností působit na osobní rozvoj každého jedince a pomoci mu získat přirozené životní návyky a zařadit se tak do zdravé společnosti. Zásadou je individuální přístup ke každému klientu, odbornost, respekt, svoboda, anonymita. Služba je bezplatná.⁴³

Další významné sociální služby jsou **chráněné bydlení** a **sociální rehabilitace**, jejich podrobný popis a charakteristika jsou uvedeny v praktické části této bakalářské práce.

---

⁴² MATOUŠEK, O. a kol. *Sociální služby*. Praha: Portál, 2011, s. 94.

⁴³ Jmenované sociální služby. *Zákon o sociálních službách č. 108/2006 Sb.* [online]. [cit. 2014-03-28].

Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/>.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

3 CHRÁNĚNÉ BYDLENÍ

Kapitola charakterizuje sociální službu chráněné bydlení, uvede její poslání, zásady a cíle, včetně legislativního vymezení. Představí zařízení Chráněné bydlení oblastní Charity ČR. Chráněné bydlení jsem zkoumala metodou kvalitativní, zejména pozorováním daného prostředí a studiem dokumentů. Výsledkem je případová studie, která v závěru kapitoly předloží kazuistiky jednotlivých uživatelů tohoto sociálního zařízení.

S ohledem na to, že se jedná o citlivé údaje klientů aktuálně užívajících zařízení, a z důvodu zachování jejich bezpečnosti, je nutné respektovat požadavek vedení zařízení na zabránění stigmatizaci uživatelů, tedy na uchování naprosté anonymity, nejen klientů samotných ale celé organizace, včetně lokality tak, aby bylo nemožné konkrétní osoby propojit s uvedenými daty.

3.1 Sociální služba chráněné bydlení

Chráněné bydlení je novodobý typ sociální služby pobytového charakteru. Jedná se o rezidenční bydlení moderního stylu, celoroční, nepřetržité péče. Bydlení může být skupinové nebo individuální, ale oblastní Charity preferují individuální formu bydlení, neboť udržuje přátelskou atmosféru a zachovává soukromí obyvatel.

Chráněná bydlení vznikla v reakci na zvyšující se požadavky společnosti, které kladou důraz na kvalitu péče i prostředí, na individuální přístup a zejména na zachování důstojnosti člověka. Tyto požadavky chráněná bydlení splňují, obzvláště, jsou-li pod záštitou charitních organizací, které, vyjma profesionality, pomáhají v rámci etického kodexu, s porozuměním a láskou k bližnímu.

Charakteristika chráněného bydlení

Chráněné bydlení je sociální služba určená lidem vysokého věku nebo zdravotního nebo mentálního postižení, kteří mají natolik sníženou samostatnost a soběstačnost, že potřebují pravidelnou pomoc nebo asistenci jiné osoby. Službu provádí sociální a odborný pracovník, pečovatel a asistent. Chráněné bydlení je determinováno pro:

- osoby s postižením mentálním, tělesným nebo smyslovým nebo kombinovaným postižením,

- osoby vysokého věku.⁴⁴

Charita ČR, resp. její složky, oblastní Charity, provozují celkem 11 chráněných bydlení, tři zařízení z toho jsou určena pro seniory a osm zařízení slouží osobám s postižením. Zařízení, ve kterém služba probíhá, může mít podobu bytu nebo domu rodinného typu, se specificky upraveným prostředím. Klienti užívají každý svůj byt, v některých zařízeních spolu bydlí až 4 klienti. O byt pečují společně, případně s podporou sociálního pracovníka. Celkový počet uživatelů jednoho zařízení by neměl překročit 20 osob, aby zůstalo zachováno klima rodinného prostředí.

Denní režim uživatelů je strukturovaný s ohledem na přání, oblíbené aktivity a pohodlí uživatelů. Uživatelé často využívají služeb mimo zařízení chráněného bydlení, například v chráněných dílnách, centrech pro volný čas či jiných institucích. Tyto aktivity jsou programově podporovány, neboť významně ovlivňují přirozenou integraci klientů do sociálního prostředí společnosti.

Charitní pojetí

Charita, jako církevní organizace, vychází při své práci z křesťanských idejí a zásad. Pro charitního pracovníka není uživatel pouze klientem, ale vzniká mezi nimi vztah mnohdy přátelský. Úcta, respekt, ohleduplnost a slušnost je samozřejmostí. Charitní pracovníci často pracují nad rámec svých pracovních povinností, od přesčasů až po materiální pozornosti. Charitní organizace a její pracovníci vždy nabízejí kromě kvalifikované odborné a sociální služby ještě něco navíc ... srdce na dlani.

Ředitel oblastní Charity v rozhovoru situaci dokresluje: *„Často se stává, že rodinní příslušníci tu opraví zásuvku, tu něco přivezou nebo odvezou (zadarmo) a je to bráno za samozřejmost, která se nikde nevykazuje. Účastní se různých akcí (návštěva divadel, plesů) pomáhají s výpravou klientů, odvozem a přesunem na konkrétní místo. Ale je to nutnost, charita by to jinak neutáhla...“*

---

⁴⁴ MAHROVÁ, G., VENGLÁŘOVÁ, M. a kol. *Sociální práce s lidmi s duševním onemocněním*. Praha: Grada, 2008, s. 42.

Chráněné bydlení je institut, jehož posláním je vytvořit takové prostředí, aby se v něm uživatelé cítili jako doma. Aby mohli a chtěli žít podle svých představ, aby měli své sny a mohli si je plnit, aby jejich postižení bylo co nejméně omezující. Za přiměřené podpory a vedení uživatelé trénují každodenní činnosti sebeobsluhy a péče o domácnost, získávají pracovní schopnosti i sociální návyky. Cílem je naučit klienty samostatnosti a soběstačnosti do maximální míry a pomoci tak klientům v přirozené integraci do společnosti.⁴⁵

Legislativa chráněného bydlení

Zákon o sociálních službách č. 108/2006 Sb. byl přijat v květnu 2006 a je účinný od 1. ledna 2007. Cílem této nové právní úpravy je vytvořit vhodnou formu a míru podpory a pomoci požadované kvality. Musí mít aktivizující účinek, odpovídat individuálním potřebám, podporovat osobní rozvoj klienta a motivovat, současně musí zaručit dodržování lidských práv a základních svobod. Současně se radikálně mění postavení uživatelů a klientů sociálních služeb, právě oni aktivně ovlivňují jaký druh, způsob a průběh služby proběhne, neboť mají možnost volby a sami se pro tu kterou službu rozhodnou.⁴⁶

Zákonem determinované činnosti služby:

- zajištění ubytování,
- strava případně pomoc při zabezpečení stravy,
- podpora funkční domácnosti a péče o domácnost,
- sociálně terapeutické činnosti,
- aktivizační, vzdělávací a výchovné aktivity,
- zprostředkování přirozených sociálních kontaktů ve společnosti,
- sociální a právní poradenství při uplatnění a hájení práv a zájmů.⁴⁷

---

⁴⁵ VÝROČNÍ ZPRÁVA Oblastní charity, 2012, s. 2.

⁴⁶ MATOUŠEK, O. a kol. *Sociální služby*. Praha: Portál, 2011, s. 39.

⁴⁷ *Zákon o sociálních službách č. 108/2006 Sb.* [online]. § 51 [cit. 2014-03-28]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/>.

Rozsah základních úkonů uvádí vyhláška č. 505/2006 Sb.

Některá zařízení nabízí také fakultativní služby: pomoc s oblékáním, podpora při podávání stravy, pomoc s osobní hygienou, s přesuny vozík – lůžko, podpora samostatného pohybu a při orientaci v prostoru.

Služba je poskytována nepřetržitě a je za úhradu. Poplatky stanovuje vyhláška č. 505/2006 Sb., určuje maximální částku za ubytování a stravu, a podmínkou je, že po této úhradě osobě zůstává minimálně 15% z jejího příjmu.⁴⁸

Příjem osob s nárokem na finanční zabezpečení tvoří dvě složky:

- příspěvek na péči - výše se mění podle stupně závislosti na péči,
- invalidní důchod - výše závisí na stupni invalidity.

V případě chráněného bydlení se v praxi z příspěvku na péči hradí základní činnosti definované zákonem, z invalidního důchodu se hradí ubytování a strava. V případě, že výše důchodu náklady nepokryje, doplácí rodinní příslušníci, jestliže osoba nikoho nemá a po prokázání příjmů se ukáže, že náklady nemůže vlastními příjmy uhradit, je poskytovatel povinen službu nadále poskytovat na vlastní náklady.

Standardy kvality sociálních služeb

Každá sociální služba podléhá tzv. standardům, jedná se o soubor zákonem definovaných kritérií, pomocí kterých lze jednotlivé služby vzájemně porovnávat a hodnotit jejich kvalitu. Standardy uvádí vyhláška MPSV č. 505/2006 Sb., která vymezuje strukturu 15 standardů a to v procesní, personální a provozní oblasti.⁴⁹

Standardy jsou formulovány všeobecně, protože postihují všechny sociální služby. Každým standardem zákon jasně definuje podstatu jednotlivé zásady, včetně možných krizových situací. Podrobnou stylizaci pracovních postupů si následně stanoví sám poskytovatel, avšak v součinnosti se zřizovateli a uživateli služeb.⁵⁰

---

⁴⁸ MATOUŠEK, O. a kol. *Sociální služby*. Praha: Portál, 2011, s. 73.

⁴⁹ MATOUŠEK, O. a kol. *Sociální služby*. Praha: Portál, 2011, s. 135-136.

⁵⁰ JOHNOVÁ, M., ČERMÁKOVÁ, K. *Zavádění standardů kvality sociálních služeb do praxe. Průvodce poskytovatele*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2002, s. 5.

Prostřednictvím standardů poskytovatel charakterizuje své zařízení, představuje organizaci, nabízí služby. Pro poskytovatele jsou standardy veřejným závazkem, kterým musí plnit. Standardy se musí pravidelně doplňovat a aktualizovat.

3.2 Pobytové zařízení Chráněné bydlení oblastní Charity

Zařízení Chráněné bydlení bylo zřízeno Charitou ČR, na základě poptávky po odpovídající službě v daném regionu.

Standardy sociální služby Chráněné bydlení oblastní Charity

STANDARD Č. 1 – Poslání, cíle, okruh osob jako veřejný závazek

STANDARD Č. 2 – Ochrana práv uživatelů

STANDARD Č. 3 – Jednání se zájemcem o službu

STANDARD Č. 4 – Smlouva o poskytování sociální služby chráněné bydlení

STANDARD Č. 5 – Individuální plánování

STANDARD Č. 6 – Dokumentace o poskytování služby

STANDARD Č. 7 – Stížnosti na kvalitu nebo poskytování sociálních služeb

STANDARD Č. 8 – Návaznost poskytované služby na další dostupné zdroje

STANDARD Č. 9 – Personální a organizační zajištění sociální služby

STANDARD Č. 10 – Profesní rozvoj zaměstnanců

STANDARD Č. 11 – Místní a časová dostupnost poskytované sociální služby

STANDARD Č. 12 – Informovanost o poskytované sociální službě

STANDARD Č. 13 – Prostředí a podmínky

STANDARD Č. 14 – Nouzové a havarijní situace

STANDARD Č. 15 – Zvyšování kvality sociální služby.⁵¹

---

⁵¹ *Standardy kvality sociálních služeb – výčet*, Interní dokumenty oblastní Charity, 2014.

Podmínky pro přijetí

Úvodní schůzka se zájemcem je informační a přátelská, ne zavazující. Jednání probíhá formou rozhovoru mezi poskytovatelem a zájemcem o službu, případně jeho rodinnými příslušníky nebo opatrovníkem. Jednání má přísná pravidla a zásady, zejména dodržuje soukromí a diskrétnost, chrání osobní údaje. Výsledkem jednání je konsensus obou stran, že služba je pro klienta vhodná a že povede k dosažení jeho osobních cílů. Z jednání se pořizuje zápis a je veden v evidenci, a to i v případě nepřijetí zájemce.

O přijetí uživatele rozhoduje nestranná komise: lékař (posuzuje lékařské doporučení a hlídá úroveň postižení, aby odpovídalo cílové skupině), starosta obce (schvaluje osoby z hlediska odpovídající oblasti), ředitel oblastní Charity, vedoucí a sociální pracovník chráněného bydlení. Posuzuje se skutečnost, že zájemce odpovídá cílové skupině uživatelů chráněného bydlení, potřebnost uživatele (například tíživá sociální situace), zda úroveň postižení odpovídá možnostem personálního zajištění, míra adaptability a druh pohlaví – v případě, že je volné místo na ženském nebo mužském pokoji).

Smlouva o poskytování sociálních služeb se podepisuje na dobu určitou, na 1 rok se zkušební dobou 3 měsíce. Po uplynutí doby určité se smlouva obnovuje na dobu neurčitou. Klienti tu mohou žít po celý život.⁵²

Popis zařízení

Dům chráněného bydlení se nachází v malebné krajině, v blízkosti lesů a luk. Pokojná oblast, avšak s dobrou dostupností MHD z nedalekého města, nabízí všechny výhody vesnického života: zdravé životní prostředí, klid a pohodu. Přítomnost vesnických zvířat (se souhlasem majitelů jsou využívána pro animoterapii), relaxaci či trénink při práci na zahrádce (ergoterapie).

Zařízení je moderně zrekonstruovaný dvoupodlažní dům s vlastní zahrádkou a dvorkem. Přízemní prostory jsou bezbariérové, jsou tu: společenská místnost, jídelna, kuchyň, pracovní dílnička, 1 bezbariérový pokoj pro klienty, 2 prádelny a úklidová místnost, 2 toalety, chodby a 1 kancelář pro sociální pracovníky.

---

⁵² *Jednání se zájemcem o službu*, Interní dokumenty oblastní Charity, 2014.

Společenská místnost je vybavena pro volnočasové aktivity nebo odpočinek. Je zde televize, knihovna, rotoped, možnost příjemného posezení.

Jídelna je zařízena jídelními stoly, židlemi a příborníkem, slouží také jako místnost pro společné manuální činnosti.

Kuchyň je společná, určená pro společné vaření uživatelů, je vybavena kuchyňskou linkou se standardními spotřebiči.

Z přízemí vede schodiště do 1. patra, kde se nachází 8 soukromých bytů obyvatel zařízení. Byty jsou koncipované pro 1-2 osoby. Každý byt má vlastní koupelnu a záchod, o výměrách 14 - 21 m². Vybavení bytů jsou rozdílná, odlišný nábytek, odlišné obklady. Tvůrce naplánoval podobu interiéru citlivě a různorodost byla jeho záměrem, zejména proto aby předešel uniformitě a charakteru ústavního bydlení. Uživatelé si mohou přinést vlastní vybavení nebo oblíbené předměty, mohou si pokoje vyzdobit. Aktuálně si uživatelé zkrášlili okenní tabule svých bytů, vlastnoručně malovanými obrázky barvami na sklo. Pokoje jsou vybavené požárními hlásiči.

Budova je teplá, světlá a prostorná. Vybavení je moderní a nabízí uživatelům pohodlí při každodenních činnostech. Interiér je barevně sladěn a spolu s dekoračními prvky působí příjemným útulným dojmem.

Zařízení je připraveno poskytnout služby osobám s mentálním postižením nebo mentálním v kombinaci s tělesným nebo smyslovým postižením, které vyžadují pravidelnou pomoc druhých osob, ale jsou částečně soběstačné.

Život v chráněném bydlení

Když vstoupíte do domu chráněného bydlení, dýchne na Vás rodinná atmosféra. Klid, pohoda, úsměvy. Uživatelé si Vás zvědavě prohlíží, zpočátku nesměle, někteří s nedůvěrou. Viděli mne poprvé a byli ostýchaví. Pomohla mi paní vedoucí, uvedla mne a představila.

První, nejodvážnější uživatel – byla to žena – přistoupila, aby si prohlédla můj prstýnek, vzápětí se zeptala, zda jsem tu nová, potom mi další uživatel donesl ukázat vánoční hvězdičku z korálků, kterou právě dokončil ... a už jsem byla „jejich“. Přijali mne do kolektivu.

Oslovování uživatele – pracovníci přistupují k uživatelům jako k dospělým lidem, nepoužívají přezdívky a neoslovují uživatele nepřiměřeně jejich věku. Uživatel má právo se rozhodnout, jak jej budou ostatní oslovovat má právo na vykání i tykání. V chráněném bydlení si všichni tykají a oslovují se křestním jménem.

Respektování individuálních potřeb a vůle uživatele – pracovníci respektují osobnost, potřeby a zdravotní omezení uživatele. Obsah poskytovaných služeb vychází z přání a potřeb uživatele a je stanoven v jeho individuálním plánu, který naplňuje za podpory pracovníků.

Uživatelé jsou vedeni k tomu, aby dokázali vyjádřit vlastní názor a aby dokázali o sobě rozhodovat. Jestliže uživatel s čímkoliv nesouhlasí, může si stěžovat ústně nebo prostřednictvím obrázkového srozumitelného dokumentu. Právo „Můžu si stěžovat“ jim pracovníci pravidelně připomínají.

Někdy se stává, že přání uživatele a názor pracovníka jsou rozdílná. Modelová situace: „uživatel má cukrovku, ale chce jíst sladké“. Pracovník ví, že je to k újmě uživatele, přesto mu nesmí bránit v jeho vůli. V takové situaci pracovník upozorní uživatele na možné důsledky a snaží se zvrátit jeho rozhodnutí například nabídnutím vhodnější alternativy.

Komunikace – při jednání s uživatelem pracovníci mluví tak, aby jim člověk s mentálním postižením rozuměl, také v dokumentech zařízení se používají jednoduché věty a piktogramy pro snazší pochopení informací.

Pracovníci vždy zdůrazňují klady a schopnosti uživatele. Podporují uživatele, aby činnost zvládl sám, bez pomoci (například zavázat si tkaničku), pokud se úkon uživateli podaří, zvyšuje se u něj sebevědomí a pocit vlastní hodnoty a důstojnosti.

Pohyb uživatelů – uživatelé se mohou volně pohybovat v celé budově, na zahradě i dvorku, pouze některé prostory (například technická či provozní místnost) nejsou z bezpečnostních důvodů volně přístupné.

Uživatelé mají právo kdykoliv opustit zařízení a je nepsaným pravidlem, že sdělí pracovníkům důvod a přibližnou dobu návratu a mají s sebou telefon. Někteří uživatelé mají toto právo omezeno, jestliže takové rozhodnutí nepovoluje jejich zdravotní stav, ale v takovém případě se snaží pracovníci uživateli vyhovět a zajistí mu doprovod.

Většina uživatelů jezdí na víkendy domů, k rodině. Naopak rodina nebo přátelé mohou přijít na návštěvu kdykoliv během dne, jen nesmí narušovat chod zařízení a soukromí uživatelů.

Vztahy v chráněném bydlení – vztahy mezi uživateli a pracovníky i mezi uživateli navzájem jsou přátelské, pracovníci svým laskavým a srdečným přístupem podporují vlnou atmosféru bydlení a snaží se předcházet jakýmkoli projevům šikany. Do této chvíle nevznikla v zařízení žádná situace vyžadující restriktivní opatření.

Soukromí uživatelů – uživatelé mají právo na soukromí a vlastní prostor. Například každý uživatel vlastní klíč od svého bytu a může si jej kdykoliv zamknout. Ostatní uživatelé nebo pracovníci, chtějí-li do pokoje vstoupit, musí zaklepat a vyčkat na pozvání domácího uživatele. Uživatelé mohou kdykoliv, bez ohledu na aktuálně probíhající program, odejít do soukromí svého bytu.

Personální vybavení – vymezení v rámci 24 hodin:

- 1 vedoucí/sociální pracovník, 8:00 – 17:00 h,
- 1 sociální pracovník v přímé péči, 1. směna 7:00 – 19:00 h,
2. směna 19:00 – 7:00 h,
- duchovní 2x za měsíc
- dobrovolníci, nepravidelně - často jsou to lidé z okruhu zainteresovaných rodin, ať už z řad klientů nebo zaměstnanců.

Režim v chráněném bydlení

Uživatelé chráněného bydlení mají program každého dne pečlivě naplánovaný. Každý den obsahuje pracovní činnosti, volnočasové aktivity a aktivizační nebo rehabilitační činnosti.

Pravidelný opakující se režim je dobrý pro získání požadovaných návyků, aby se z něj ale nestal stereotyp, je nutné vymýšlet stále nové aktivity a režim jimi obměňovat. Struktura režimu zůstává stejná, ale pro uživatele je stále zajímavý.

Jsou-li naplánované společné aktivity, uživatel se jich nemusí účastnit.

Pracovní činnosti uživatelů – neboli tzv. „služby“ jsou povinné úkony, které uživatelé musí vykonávat na základě Smlouvy o poskytování sociálních služeb. Jsou to fakticky domácí práce, zahrnující přípravu snídaně, oběda a večeře (Uživatelé si vaří i jedí společně.) nebo úklidu společných prostor zařízení.

Tyto „služby“ jsou spravedlivě rozdělovány mezi uživatele a ti je plní dle svých schopností sami nebo s pomocí sociálního pracovníka.

Trávení volného času uživatelů – uživatelé tráví volný čas podle svého uvážení, nesmějí však činností ohrožovat zdraví své ani zdraví druhých osob.

- Aktivity místní – uživatelé mají k dispozici denní tisk, časopisy, knihy, rozhlas i televizi. V podstatě mohou dělat, na co mají zrovna chuť. Mohou spát, mohou si lepit známky do alba, nebo jít na zahrádku, kde si uživatelé pěstují drobnou zeleninu a bylinky. Mohou se věnovat každý svému zájmu a koníčkům, je-li potřeba, tak za podpory sociálních pracovníků.

Praxe je ale taková, že i ve chvílích volna chtějí být uživatelé pospolu. Kupříkladu jdou společně na procházku nebo si uvaří kafičko a povídají si. A má-li někdo touhu pracovat právě na svém koníčku, přinese si potřebné pomůcky s sebou do společenské místnosti a pracuje v přítomnosti ostatních.

- Aktivity dojezdové – uživatelé využívají veřejných služeb jako jsou obchody, zdravotní péče, úřady, knihovny, kina, divadla, někteří navštěvují bohoslužby, atp. Sociální pracovníci plánují také výlety. Jezdí například do ZOO, do Westernových městeček, v zimě zpravidla do solné jeskyně.

Pravidelně navštěvují speciální „obchůdek“, kde uživatelé nacvičují obchodní dovednosti, poznávají hodnotu peněz, práci s penězi, učí se dočítání. Tento smluvený obchod nabízí uživatelům, mimo drobného zboží, také čas na zaučení, pochopení, spočítání. V běžném obchodě nácvik provádět nelze. Někteří zvládají dojet do města MHD, nakoupit v obchůdku a vrátit se zpět.

Sociální služba podporuje takové aktivity maximálně, neboť právě zde dochází k přirozenému sociálnímu začleňování.

Aktivizační nebo rehabilitační činnosti – souvisejí s individuálními plány a aktivity se odvíjí plánovitě na základě daného rozvrhu.

Součástí chráněného bydlení je malá dílnička, vybavená pro rukodělnou tvorbu. Uživatelé se podílí na výrobě drobných předmětů, obvykle laděných časovou tematikou, například: v době vánoc vyrábí vánoční ozdoby, odlévají svíčky, o velikonocích zdobí vajíčka, na různé charitativní akce připravují dárkové předměty. Výtěžek z prodeje těchto výrobků uživatelé používají například na úhradu společných výletů.

Uživatelé chráněného bydlení se účastní projektu sociální rehabilitace, za kterým dojíždějí do nedalekého města.

Z realizovaných aktivit se pořizují zápisy a fotodokumentace, ukládají se do fotoalb a uživatelé do ní mohou kdykoliv nahlédnout, zavzpomínat, nechat se inspirovat nebo zopakovat podařenou akci.

3.3 Uživatelé chráněného bydlení

Chráněné bydlení celoročně obývá 11 – 15 uživatelů, starších 18 let. Jedná se o osoby s mentálním postižením, bez dalšího omezení, smyslového nebo tělesného postižení.

Mentální postižení je vývojová porucha, jejímž znakem je celkové snížení intelektových schopností, jako jsou: schopnost učit se a myslet a způsobilost přizpůsobení se. Nejtypičtějším atributem je poškozená poznávací schopnost, která ovlivňuje především proces učení. Omezení rozumových schopností má různou intenzitu, kterou rozlišujeme ve 4 stupňové klasifikaci.⁵³

Aby cílené pedagogické působení služby bylo co nejefektivnější, je důležité, aby omezení uživatelů bylo co nejpodobnější. Je-li cílová skupina široká rozsahem omezujícího postižení, vznikají problémy, jednak organizační, neboť na každou cílovou skupinu musí být vlastní standardy a jednak výchovně vzdělávací, neboť mnoho aktivit provádí uživatelé společně. V současné době službu chráněného bydlení užívají osoby s mentálním postižením od 1.-3. stupně.

---

⁵³ VÍTKOVÁ, M. a kol. *Integrativní speciální pedagogika*. Brno: Paido, 1998. s. 125.

Každý uživatel má svého klíčového sociálního pracovníka, kterému důvěřuje a může se s ním o čemkoliv poradit. Dalším úkolem tohoto pracovníka je sledovat specifické potřeby svěřeného uživatele a navrhnout nejvhodnější způsob, jak dosáhnout cíle. Společně s uživatelem vytváří individuální plán.

Individuální plánování

Individuální plán je základem služby chráněného bydlení. Plánování s uživatelem začíná hned od prvního kontaktu, kdy se sociální pracovnice seznamuje s představou uživatele a s možnostmi poskytovaných služeb zařízení. Vychází ze znalosti osobní historie uživatele (zásadní události v životě, názory, postoje, záliby). Mapuje možnosti a schopnosti uživatele, analyzuje jeho potřeby. Reaguje na požadavky, přání a zájmy uživatele.

Individuální plán musí být konkrétní a uskutečnitelný. Obsahuje:

1. Osobní cíl uživatele (je uveden předpokládaný termín dosažení cíle),
2. Jednotlivé dílčí kroky, které je třeba udělat k dosažení dlouhodobého cíle (u každého je datum),
3. Přednosti, schopnosti a dovednosti uživatele, které uplatní sám při plnění cíle, také možnosti prostředí, atp.
4. Možná omezení a překážky, která by mohla bránit v dosažení cíle.

Jednou za 14 dní se hodnotí pokroky či plnění individuálních plánů a jednou za měsíc je sociální pracovník reviduje. V případě, že uživatel splní svůj cíl, stanoví si nový.

Jestliže klient na individuálním plánu nepracuje, je to důvod k ukončení Smlouvy o poskytování sociálních služeb, ale do současnosti se takový případ tu nestal, naopak, někteří uživatelé se rozhodli plnit současně více cílů.

Uživatelé chráněného bydlení – kazuistiky

Dále následují kazuistiky několika respondentů, vybraných mezi uživateli zařízení Chráněného bydlení oblastní Charity ČR..

Slečna A. B. 27 let

Osobnostní profil: Způsobnost k právním úkonům: plná.

Stupeň mentální retardace: lehká.

Samostatný pohyb: ano, i mimo zařízení.

Slečna A. B. přišla z disfunkční rodiny, otec, závislý na alkoholu, ji zneužíval a matka ji týrala a okrádala. Sourozenci byli odebráni do ústavů. Když si vzdálená příbuzná všimla, že je dívka týrána, zasáhla, pomohla ji odejít z domova a umístit do chráněného bydlení. Bydlí tu 2 roky.

Míra samostatnosti uživatele při nástupu:

Slečna A. B. umí používat telefon, vyhledá a vytočí číslo, zná několik čísel a odpovídá na zavolání. Má hygienické návyky a sebeobsahu zvládne bez problémů. Dokáže samostatně cestovat dopravním prostředkem, ale nutné jí několikrát ukázat cestu, je schopná si sama nakoupit i uvařit jednoduché jídlo. V lécích, které užívá, se orientuje, ale někdy zapomene užít, jsou uloženy v kanceláři. Zná hodiny. V oblasti financí: zvládne drobné výdaje.

Charakteristika uživatele dnes:

Slečna A. B. má dodnes strach z rodičů, neznámé osoby ignoruje, nevěří jim. Je introvert, volný čas ráda tráví sama, poslouchá tvrdou hudbu, čte knihy a časopisy s válečnou tematikou, nejraději o Hitlerovi. Na schůzkách s farářem se zajímá o satanismus. Pracovní návyky nemá, pravidla spíše nedodržuje, případně s neochotou. Je netrpělivá, u ničeho dlouho nevydrží. Je učenlivá, ale lenivá, často se musí nutit i do předmětů vlastního zájmu.

Snem slečny A. B. je být samostatná, naučit se jezdit na motorce, dopravní značky zná.

Individuální plánování:

Jako cíl si zvolila „Naučit se spořit, aby si mohla pořídit kolo“, termín do května 2015. Začala pravidelně ukládat peníze, ale pouze první 2 měsíce. Při cestách do města příliš utrácí a přes snahy a vysvětlování si nenechá poradit. Cíl zatím měnit nechce.

Dílčí závěr:

Slečna A. B. působí navenek nezúčastněně, jakoby bez vůle a myšlenky, ve skutečnosti pozoruje a aktivně vnímá okolí, je schopná se o sebe postarat, samostatná v konání základních denních činností. Podle mého názoru má dívka velký potenciál, jestliže bude snaživější a trpělivější, mohla by se posunout k samostatnému bydlení.

Paní C. D. 56 let

Osobnostní profil: Způsobnost k právním úkonům: zcela zbavena.

Opatrovník: ano.

Stupeň mentální retardace: střední, II. stupeň středně těžká závislost.

Samostatný pohyb: ano, pouze po areálu zařízení.

Paní C. D. žila celý život sama s matkou, lékařkou. Maminka ji často vodila do společnosti vysokoškolských intelektuálů, kde byla přijímána kladně, podporována a přesvědčována o své důležitosti a jedinečnosti. Vystudovala ZŠ. Do chráněného bydlení přišla po smrti matky, bydlí zde 1 rok.

Míra samostatnosti uživatele při nástupu:

Paní C. D. zvládne práci s telefonem, vyhledá a vytočí číslo. Uvaří celé jídlo, samostatně a bezpečně používá el.spotřebiče. Hygienu zvládne bez pomoci. Léky, které užívá, rozlišuje a bere spolehlivě. Ovládá hodiny, dodržuje rytmus dne. Finančně může hospodařit sama do výše 500 Kč za týden.

Charakteristika uživatele dnes:

Paní C. D. má pedagogické sklony, ostatní uživatele se snaží řídit, chová se nadřazeně až arogantně, považuje se za mimořádnou. Rodina byla silně hudebně zaměřená, paní C. D. hraje výborně na klavír, zná zpaměti desítky písniček. Ráda čte a sleduje televizi. Oblíbené činnosti jsou manuální, u kterých může sedět. Je pracovitá, ale má tendence utvářet si vlastní pravidla.

Individuální plánování:

Paní C. D. si za cíl zvolila „Naučit se vést evidenci kapesného“, termín do září 2014. Dílčí kroky: lepení dokladů a vyhodnocení s pracovníkem, na co byly peníze použity a kolik kapesného zbývá. Paní se snaží řádně hospodařit, ale někdy zapomíná převzít doklady.

Dílčí závěr:

Paní C. D. je fixovaná na rodinu, při vzpomínce pláče, ale pláče také účelově, potřebuje-li dosáhnout svého zájmu. Paní je nejstarší osobou v zařízení a možná z důvodu, že nemá vedle sebe věkově blízkou osobu, nenavazuje s nikým bližší přátelský vztah. Myslím, že paní C. D. je v zařízení spokojená. Nemá příbuzné, kteří by ji podporovali. A chráněné bydlení jí nabízí veškerou péči i přátelské prostředí.

Paní E. F. 44 let

Osobnostní profil: Způsobnost k právním úkonům: plná.

Stupeň mentální retardace: lehká.

Samostatný pohyb: sama i mimo zařízení.

Paní E. F. je nejmladší dcerou starších rodičů, její dva sourozenci jsou zdraví. Rodina je plně funkční. S ohledem na svůj věk a zdravotní stav se rodiče rozhodli, že dceru umístí do chráněného bydlení. Víkendy, svátky ale tráví rodina společně, doma. Vystudovala speciální ZŠ. V chráněném bydlení žije 1 rok.

Míra samostatnosti uživatele při nástupu:

Paní E. F. zvládne práci s telefonem, vyhledá a vytočí číslo, pamatuje si několik čísel, včetně čísel záchranářů. Cestovat na nacvičených trasách zvládne sama, ale rodiče si to nepřejí. Ráda nakupuje, ale jen s podporou, jídlo si ohřeje, umí manipulovat s některými el.spotřebiči. Osobní hygienu zvládne bez pomoci. V užívaných lécích se orientuje, užívá sama. Nezná hodiny. Výše kapesného je bez omezení, ale hodnotu peněz nezná.

Zajímá se o domácí práce a práce na zahrádce.

Charakteristika uživatele dnes:

Paní E. F. je extrovertní usměvavá pozitivní komunikativní žena. Slušně vychovaná, dodržuje etiketu a očekává ji od ostatních. Za správné chování chválí a naopak upozorní, pokud se někdo zachová nevhodně. Aktivně se zapojuje do všech činností. Je pracovitá snaživá, domácí práce i práce na zahrádce vykonává samostatně, uvaří jednoduchá jídla.

Individuální plánování:

Paní E. F. si přála naučit se poznávat hodiny, ale cíle se zatím nepodařilo dosáhnout, proto byl odložen. Nový cíl si zvolila „Naučit se péci moučníky“, termín srpen 2014. Pro začátek si paní vybrala lehčí recept (hrníčkový), kde není třeba vážení. Nyní se učí rozbíjet vajíčka, zatím neúspěšně, také má potíže s hlídáním času při pečení, stále odbíhá a nekontroluje.

Dílčí závěr:

Paní E. F. je kamarádká a dobrosrdečná, přes kritiku, které se někdy dopouští je oblíbená. Starostlivě se zajímá o své blízké (rodinu i uživatele) Jejím přáním je osamostatnit se, nadšeně se proto vrhá do každého nového individuálního plánu, ale její limity zřejmě nedovolí k samostatnému bydlení.

Pan G. H. 39 let

Osobnostní profil: Způsobilost k právním úkonům: zcela zbaven.

Stupeň mentální retardace: lehká.

Samostatný pohyb: ano, pouze po areálu zařízení.

Pan G. H. je jedináček, žil se svými rodiči ve zdravé, plně funkční rodině. Po smrti jeho otce maminka zažádala o umístění syna v chráněném bydlení, jako řešení péče o syna do budoucna. Na víkendy se vrací domů k matce. Navštěvoval speciální ZŠ. Bydlí tu 2 roky.

Míra samostatnosti uživatele při nástupu:

Umí telefonovat, má-li napsané číslo. Cestuje i nakupuje pouze s doprovodem. Jídlo musí mít připravené, ale nají i napije se sám. Neumí nakládat s penězi, ale kapesné je bez omezení. Osobní hygienu neprovede, při oblékání, koupání, použití toalety potřebuje pomoc, občas inkontinentní. Léky užívá pouze připomenuté a nachystané. Je epileptik. Hodiny nezná. Zajímá se o sportovní historii, čte brožury a časopisy. Informace o sportovcích a jejich výkonech si detailně pamatuje.

Charakteristika uživatele dnes:

Pan G. H. nemá rád neznámé prostředí. Má nízkou sebedůvěru, novým činnostem se raději vyhýbá, ale podpoří-li se pochvalou, zkusí to. Ctí autoritu, je poslušný, bezelstný, upřímný. Z celé skupiny uživatelů je nejtrpělivější. Je introvert, ale nevyhledává samotu. Účastní se společných aktivit a má-li laskavou podporu, tak i aktivně. Pan G. H. vykonává veškerou osobní hygienu, pouze s holením je třeba pomoci. Umí základní domácí práce, uvaří kávu.

Individuální plánování:

Pan G. H. si zvolil „Hospodařit s penězi a naučit se hodnotu peněz“, termín do srpna 2014. Zatím umí vylepovat doklady, naučil se počítat peníze, ale dočítání mu jde pouze do 20. Na soustředění vyžaduje čas a klid.

Dílčí závěr:

Pan G. H. je názorným příkladem toho, jak nevyzpytatelná je psychika osob s mentálním postižením, na jedné straně mu limity nedovolí naučit se hodiny, na druhé straně zná dny narození sportovců i data výkonů. Pan G. H. prožil rané dětství na venkově, ale většinu života ve městě, kde se mu moc nelíbilo. Život v chráněném bydlení bere jako návrat na venkov, zvykl si tu, je tu šťastný a nechce na tom nic měnit.

Slečna I. J. 21 let

Osobnostní profil: Způsobnost k právním úkonům: plná.

Stupeň mentální retardace: střední, IV. stupeň úplná závislost.

Samostatný pohyb: ne, pouze s doprovodem pracovníka.

Slečna I. J. pochází ze zdravého prostředí milující pečující rodiny. Matka i otec jsou středoškolsky vzdělaní, bez zřejmých dispozic k postižení. Chráněným bydlením zajišťují budoucí život dcerky. Dívka vychodila speciální ZŠ. V zařízení je 4 měsíce.

Míra samostatnosti uživatele při nástupu:

Slečna I. J. špatně a málo mluví. Umí přijmout i vypnout telefon, sama nevolá. Cestuje s doprovodem. Orientaci zvládne sama pouze doma, v dobře známém prostředí. Nerada chodí do hlučného prostředí, je citlivá na vysoké tóny, lehčí forma autismu. Má ráda opakující se režim, některé činnosti podléhají rituálům, například ráno vyžaduje konkrétní jogurt, jinak se nenají. Jídlo musí mít připravené, jí sama lžící. Osobní hygienu vykonává pouze s pomocí, na noc nutné pleny. Léky musí podávat druhá osoba. Podepíše se celým jménem velkým tiskacím písmem. Fyzicky neobratná, zakopává, brzy se unaví. Kapesné do 200 Kč na týden, ale potřebuje dohled, umí počítat do 10.

Má ráda hry, s oblibou sleduje televizi zejména pohádky a pořady o zvířatech, vyhledává samotu a klid. Má ráda kočky.

Charakteristika uživatele dnes:

Dívka se v zařízení adaptovala poměrně brzy. Je přátelská a důvěřivá a se svými spolubydlicemi se sžila velmi dobře. Má specifický způsob komunikace, prohlíží si lidi z těsné blízkosti, ale bez dotyků. Vzhledem ke svému postižení se nepodílí na společných povinných „službách“ a účastní se pouze některých kolektivních aktivit.

Individuální plánování:

„Naučit se uchopit léky a vložit si je do úst“, termín do května 2014. Postup: vysypat léky z lékovky na talíř, vložit do hmoždíře anebo přímo do úst. Zatím zvládá jen s pomocí.

Dílčí závěr:

Slečna I. J. je v zařízení teprve krátce. Jako nejmladší člen z celé skupiny uživatelů má některé výsady. Uživatelé ji berou jako dítě, o které se chtějí starat. Pomáhají ji, povídají si s ní, na procházkách ji vedou za ruku.

Pan K. L. 40 let

Osobnostní profil: Způsobnost k právním úkonům: plná.

Stupeň mentální retardace: střední.

Samostatný pohyb: ano.

Pan K. L. je jediným synem starších rodičů. Pochází z města. Často cestovali, maminka jej brávala s sebou do společnosti. Rodiče mají firmu a o syna se přes den starala babička, po její smrti byl pan K. L. umístěn v chráněném bydlení, na víkendy se vrací domů.

Vystudoval speciální ZŠ. V chráněném bydlení žije 1,5 roku.

Míra samostatnosti uživatele při nástupu:

Pan K. L. netelefonuje. Cestuje rád, ale s doprovodem. Domácí práce vykonává pod dozorem. Jídlo si ohřeje pod dohledem, jí a pije samostatně. Při užívání léků je nutná kontrola. Osobní hygienu zvládne samostatně, ale s koupáním je třeba pomoci. Hodiny nezná. Kapesné je bez omezení, práci s penězi řeší individuální plán.

Přál by si tu najít kamarády. Miluje plyšová zvířátka, vždy je nosí s sebou a povídají si.

Charakteristika uživatele dnes:

Pan K. L. je živelný člověk, často nekontrolovatelný. Rád se předvádí. Radost vyjadřuje hlasitě, objímá a pusinkuje, při smutku se uzavírá do sebe. Nemá rád náhlé změny, při nátlaku a únavě nepřiměřeně reaguje. Dodržuje pravidla, povinnosti zvládá, ale je nutné je připomínat. Zlepšil se v osobní hygieně a péči o prádlo, koupe se bez pomoci.

Individuální plánování:

Pan K. L. si zvolil dva cíle: „Naučit se hospodařit s kapesným“, termín do července 2014, začal si vylepovat doklady o úhradě, ale je nedůsledný a také si zapomíná doklady u pokladny převzít. A „Naučit se telefonovat“, termín do května 2014. Při učení je roztěkaný, neudrží pozornost.

Dílčí závěr:

Pan K. L. je pozitivní, usměvavý, ale pro jeho spontánní prudkost jej někdy uživatelé od sebe odhánějí. Myslím, že to chápe jako stavění mantinelů.

V chráněném bydlení je spokojený a možnou samostatnou budoucnost podle mého názoru vůbec neřeší.

Pan M. N. 46 let

Osobnostní profil: Způsobnost k právním úkonům: plná.

Stupeň mentální retardace: střední.

Samostatný pohyb: ano i mimo zařízení.

Pan M. N. žil celý život na vesnici s rodiči, sourozence neměl. Rodiče zemřeli a on zůstal sám. Obec ho zaměstnávala drobnými pracemi, sousedé z vesnice mu pomáhali. Jako dítě navštěvoval pomocnou školu. V chráněném bydlení žije 3 roky.

Míra samostatnosti uživatele při nástupu:

Pan M. N. neumí vytočit číslo a telefonovat. Cestuje pouze s doprovodem, nakupuje samostatně. Domácí práce a práce kolem domu vykonává pod dohledem. Umí si ohřát jídlo, pije a jí sám. Osobní hygienu dodržuje a zvládá bez pomoci. Je epileptik, léčivo užívá sám. Zná hodiny. Kapesné je bez omezení.

Má rád vše vesnické: vesnická zvířata, vesnické práce, tradice (od dušiček po zabíjačku).

Charakteristika uživatele dnes:

Pan M. N. je aktivní, činorodý, pracovitý člověk. Baví především venkovní práce. Uznává autoritu, nastavená pravidla respektuje. Společných aktivit a her se neúčastní nebo účastní nerad. Je extrémně citlivý, dojmají ho k slzám vzpomínky na rodinu, ale pláče i při pochvale. Pan M. N. se naučil samostatně cestovat, bez přestupu.

Individuální plánování:

Pan M. N. měl zvolený plán „Naučit se pečovat o psa“, program běžel 1 rok, obsahoval: poznávání ras, péči zdravotní, stravovací, venčení psa. Teoretické vysvětlování i praktické zkoušky. Po ročním průběhu: pan M. N. má pejsky moc rád, rád je hladí, venčí, dokáže nasypat granule. Je ale nespolehlivý a někdy na pejska zapomíná.

Dnes přemýšlí o novém plánu, rád by se „Naučil jezdit na koni“.

Dílčí závěr:

Pan M. N. potřebuje silnou motivaci k dosažení svého cíle (například složitou cestu MHD se naučil proto, aby mohl cestovat ke hrobu svých rodičů). V chráněném bydlení je spokojený a i když říká, že by rád žil na vsi, samostatně se ženou, je otázkou, zda je takové samostatné bydlení v chráněném bytě motivací dostatečnou.

4 SOCIÁLNÍ REHABILITACE

Tato kapitola charakterizuje službu sociální rehabilitace, vysvětlí její principy a cíle. Sociální rehabilitace je prezentována jako ambulantní služba, prioritně určená pro uživatele chráněného bydlení oblastní Charity. Výzkumná metoda je kvalitativní, sběr dat jsem prováděla technikou zúčastněného pozorování a studiem dokumentů.

4.1 Charakteristika služby sociální rehabilitace

Mentální postižení bylo dříve odbornou veřejností považováno za konstantní. Platily názory, že každý člověk se rodí s jistou úrovní rozumových schopností a ta se během jeho života nezmění, je trvalá. Postupně ale věda zjistila, a výsledky výzkumů to potvrdily, že v mnoha případech je možné, přiměřeným pedagogickým působením, mentální postižení účinně pozitivně ovlivnit.⁵⁴

Sociální rehabilitace je komplex speciálních úkonů, které mají rozvíjet specifické dovednosti osob, a tím zvyšovat jejich samostatnost, soběstačnost a nezávislost.

Sociální rehabilitace jako ambulantní nebo terénní služba nabízí tyto základní činnosti služby, jsou uvedeny v zákonu o sociálních službách č. 108/2006 Sb.:

- nácvik zručností při sebeobsluze, hygieně, podmínky pro hygienu,
- trénování soběstačnosti a samostatnosti,
- pedagogické a aktivizační činnosti,
- právní poradenství a pomoc při uplatnění práv,
- umožnění kontaktu se sociálním prostředím.⁵⁵

Jedním z cílů sociální rehabilitace je integrace. Jde o socializační a enkulturační proces rozvoje osobnosti postiženého, který vede k takovému stavu, kdy sám postižený se nepovažuje za „jiného“ a také intaktní (neporušená, zdravá) společnost jej nechápe jako

---

⁵⁴ KOCUROVÁ, M. a kol. *Speciální pedagogika pro pomáhající profese*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2002. s. 87.

⁵⁵ *Zákon o sociálních službách č. 108/2006 Sb.* [online]. § 70. [cit. 2014-03-28]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/>.

zvláštní součástí, ale dochází k naprostému přizpůsobení, „*naplnění vzájemné sociální adaptability*“.⁵⁶

4.2 Sociální rehabilitace jako služba pro uživatele chráněného bydlení oblastní Charity

Sociální rehabilitace oblastní Charity je ambulantní sociální služba. Cílem je poskytnout uživatelům takovou podporu, aby mohli dle svých individuálních potřeb a možností v maximální možné míře vést takový způsob života, který je ve společnosti považován za běžný. Snahou sociálních pracovníků je zapojení uživatele do ekonomického, sociálního i kulturního života a maximální začlenění do společenského prostředí.

Služba je dobrovolná, záleží jen na vůli uživatele, zda ji využije.

Individuální plánování

Prvním krokem při plánování je rozhovor se zájemcem o službu, kde může sdělit svůj názor, přání a co od služby očekává. Také se vychází ze znalosti osobní historie uživatele (zásadní události v životě, názory, postoje, záliby). Mapují se možnosti a schopnosti uživatele, analyzují jeho potřeby.

Uživatel si formuluje a stanovuje svůj osobní cíl. Cíl musí být významný, konkrétní a dosažitelný. Musí být časově ohraničený, ale může být rozdělen na dílčí cíle, eventuálně lze kdykoliv v průběhu změnit nebo upravit.

Na realizaci plánu se podílí klíčový pracovník uživatele, sociální pracovník a uživatel. Sociální pracovní činnost vede metodicky, klíčový pracovník koordinuje. Úspěšné naplnění individuálního plánu předpokládá dobrou spolupráci a důvěru mezi uživatelem klíčovým pracovníkem.

Pracovní postupy jsou dokumentovány a jsou přístupné kdykoliv ke kontrole, doplnění či aktualizaci. Provádí se průběžné hodnocení a po uplynutí stanovené doby se provede

---

⁵⁶ JESENSKÝ, J. *Uvedení do rehabilitace zdravotně postižených*. Praha: Univerzita Karlova, vydavatelství Karolinum, 1995. s. 15.

společné vyhodnocení, zda se cíl podařilo uskutečnit nebo jen některé kroky. Jestliže došlo k naplnění cíle, je třeba stanovit společně s uživatelem cíle nové. Jestliže k naplnění nedošlo, je třeba zjistit důvod, ale nedosažení cíle z objektivních příčin se nepovažuje za prohřešek.

Slečna A. B. 24 let

Individuální plánování:

„Chci se zdokonalit v pravopise a v psaní i/y“, do konce června 2014. Pracovníci používají školní pomůcky (slabikář, cvičné sešity). Dívka se naučila vyjmenovaná slova po „B“, ale dál nechce opakovat. Je lenivá a nesoustředí se. Cíl individuálního plánu změnit nechce.

Paní C. D. 56 let

Individuální plánování:

„Chci se naučit pracovat s počítačem.“ Paní chce získat informace o světě o ČR, chce si psát s přáteli. Dílčí kroky: trénink práce s myší, trénink zapínání a vypínání PC i programů. Paní se učí 3x týdně, ale počáteční snahy a vytrvalost ji opouští, nemá chuť do práce, málo trénuje, zapomíná a zatím žádný významný posun.

Paní E. F. 44 let

Individuální plánování:

„Chci znát hodiny a počítat“, postup: 2x týdně trénink znalosti hodin, neustálým opakováním zafixovat do paměti, paní je někdy nesoustředěná, ale chuť do učení má. Přes veškeré úsilí pracovníků (vystřídali se různí a zkoušeli různé metody) se stále neorientuje. Po dohodě s paní, nyní přestávka a věnují se druhé části plánu, nácviku početních schopností, hodiny se budou připomínat namátkou.

Pan G. H. 39 let

Individuální plánování:

„Chci se naučit počítat a pracovat s penězi“, pan G. H. má tentýž plán v rámci chráněného bydlení, ale stále si je v činnosti nejistý a přeje si ještě intenzivnější výuku. Kroky: sčítání, odčítání, hry na obchod a nakupování, evidence vlastních účtů. Je snaživý a důsledný, zvládá počítání do 20, ale nad 20 už je problém, a stres, že špatně zvládá, to jen zhoršuje.

Slečna I. J. 21 let Individuální plánování:

„Chci se naučit krájet bábovku“, termín do měsíce. Kroky: rozpoznat nůž určený ke krájení pečiva, manipulace s nožem držení a technika krájení, krájet stejnoměrné plátky. Dívka má často špatnou náladu a není ochotná spolupracovat a učit se něco.

Pan M. N. 46 let Individuální plánování:

„Chci se naučit se telefonovat“, termín do konce roku 2014. Dílčí kroky: trénuje zapnutí a vypnutí zařízení, rozpoznávat ikony, práci s tlačítky nutno trénovat, orientuje se na klávesnici, ale nemůže si zapamatovat své telefonní číslo.

Pan K. L. 40 let Individuální plánování:

„Chci se zdokonalit ve vaření“, zatím s pomocí, později samostatně. Zvolil si polévky. Potřebuje dohled, aby se nezranil, zlepšil manipulaci se škrabkou na brambory, ale dohled na dobu vaření je stále problematický. Je pracovitý a snaživý, ale neudrží pozornost a při používání nože si plete pravou a levou ruku.

Sociální rehabilitace - shrnutí

Z uvedených příkladů je jasně vidět jak složitý úkol aktivizační pracovníci sociální rehabilitace mají. Uživatelé této služby se snadno nadchnou pro nový cíl, ale už si těžko dokážou představit, kolik práce, péle a snahy jeho splnění vyžaduje. Pracovníci musejí často uživatele přesvědčovat, vysvětlovat důležitost učení, ale nemohou uživatele nutit. Uvedené příklady mohou budít dojem, že sociální rehabilitace tak úplně úspěšná není, toto zdání vzbuzuje fakt, že příklady jsou zachyceny ve svém průběhu, tedy ještě nesplněné. Leč přesně vystihují obtížnost této služby.

Proto každý malý drobeček získaných znalostí nebo dovedností je obrovským úspěchem a radostí pro uživatele i sociální pracovníky.

Sociální pracovníci

Práce s lidmi s mentálním poškozením je těžká a ne každý člověk dokáže respektovat její zákonitosti a požadavky. M. Zgola vyslovila jakési „patero“, které by si ovšem měl k srdci vzít každý, nejen pracovníci sociálních zařízení:

- „1. Přestože můžeš být schopen ovlivnit chování jiné osoby, skutečně řídit můžeš pouze svoje vlastní chování.*
- 2. Ujdi míli v botách někoho jiného nebo se alespoň, dříve než se vyjádříš k jeho chování, usilovně snaž představit si, jaké to asi je být v jeho kůži.*
- 3. Vždy umožni druhé osobě uchovat si svou vlastní tvář.*
- 6. Dopřej stejnou dávku tolerance, odpuštění, pochopení, jakou poskytuješ lidem, které máš rád, také sám sobě.*
- 7. Je mnohem snazší vědět, co má být učiněno, než to učinit.“⁵⁷*

Je obecně známo, že kvalita vztahů mezi pomáhajícími pracovníky a lidmi s postižením významně ovlivňuje životní spokojenost a eventuální progresi postižených. K. Kopřiva provedl dotazníkové šetření, ze kterého vyplynuly schopnosti či vlastnosti prioritně očekávané od sociálních pracovníků: *„vlídnost, ochota a láska - 62%, klid a vyrovnanost - 47%, porozumění a empatie - 42%, profesionalita, znalosti – 36%“*.⁵⁸ Ačkoliv byl výzkum proveden v domovech důchodců, jsem toho názoru, že výsledky lze zobecnit. Výzkum zřetelně prokázal jak důležité jsou povahové a osobnostní rysy pomáhajícího pracovníka, jediná složka, která lze vzdělat je profesionalita a znalosti, ty lze vštípit, ostatní složky musí mít každý v sobě sám.

---

⁵⁷ ZGOLA, M. J. *Úspěšná péče o člověka s demencí*. Praha: Grada Publishing, 2003.

⁵⁸ KOPŘIVA, K. *Lidský vztah jako součást profese*. Praha: Portál, 2013, s. 15.

4.3 Aktivizační hry

Po konzultaci s vedoucím pracovníkem jsem předložila vlastní koncept aktivizačních her a sociálně rehabilitačních činností pro uživatele. Program trval 4 hodiny.

Uživatelé byli informováni o připraveném programu. Jen jsem zaparkovala před budovou, už mávali za okny. Bylo vidět, že z dálky vyhlíží a těší se. Přijela jsem těsně po obědě (na doporučení pracovníků). Po přivítání jsme se pohodlně usadili v křeslech společenské místnosti a já jsem představila první hru.

První hra byla účelová, jejím cílem bylo zaujmout, přitáhnout pozornost uživatelů a získat ochotu spolupracovat.

1. hra „*Bomba*“, pomůcky: kartičky s obrázky, bomba.

Uživatelé měli popisovat, co vidí na kartičce v limitu ohraničeném tzv. bombou (plastový model bomby), bomba tikala a v různých intervalech vybuchovala, tím ukončovala hrací kolo. Měla jsem obavu, že uživatele bude stresovat vědomí omezeného času, ale nestalo se tak. Až na pana M. N. se všichni ochotně zúčastnili a bavili se tikáním bomby a komentáři ostatních. Někteřím uživatelům bylo třeba poradit, napovědět a tím udržet jejich pozornost a radost za hry.

Na kartičkách byly různé situace, například kosmonaut v raketě, holčička vybalující si na stole školní brašnu... Někdy bylo těžké obrázek popsat. Ukázala jsem panu M. N. svoji kartičku, že nevím co s tím, ať mi poradí – zapojil se do hry také. Je samozřejmé, že každý popis byl oceněn pochvalou. Hru jsme nechali párkrát kolovat a ještě daleko dřív, než by se začali uživatelé nudit, jsem vytáhla další hru.

Druhá hra byla náročnější, na postřeh a zapamatování.

2. hra „*Zvukové pexeso*“, pomůcky: 16 párů plastových kelímků.

Kelímky byly naplněny různými předměty (sůl, čočka, rolničky, šrouby, nic...). Při zatřesení vydaly charakteristický zvuk. Úkolem bylo, po sluchu dvojice rozeznat. Uživatelé se vrhli do hry s nadšením, ale úkol byl dost těžký, pozměnila jsem tedy pravidla, mohou třást více krabiček najednou. První pár našla slečna I. J., z jejího úspěchu jsme se radovali všichni. Každý nový objev podpořil ochotu hledat.

Hra uživatele vysílila a tak jsem zvolila následující aktivitu jednodušší.

3. „*Zpívání s kytarou*“, pomůcky: rytmické a jiné hudební nástroje.

Rozložila jsem po stole hudební nástroje, každý uživatel si vybral nástroj, který ho zaujal. Pracovnice hrála na kytaru, uživatelé doprovázeli rytmikou. Bylo zajímavé zjištění, že se snažili souznít s kytarou. Nechali si ukázat například na xylofonu, bubínku či trianglu, v jakém rytmu mají hrát. Bylo vidět jejich radost, že se můžou zúčastnit celku, že tvoří něco společně. Zahráli jsme několik písniček, zazpívali.

Když už bylo na lidech znát, že křiku a lomozu bylo dost, navrhla jsem změnu, procházku.

4. „Procházka“.

Paní E. F. nadšeně souhlasila, ostatní se přidali. Po cestě jsme si vyprávěli. Vztahy mezi uživateli jsou velmi srdečné, důvěrné a upřímné. Drželi se za ruce, přátelsky i starostlivě, plni ochoty tomu druhému pomoci. Při cestě nám vyhládlo a těšili jsme se na kafičko. Když jsem prozradila, že mám překvapení, všichni se začali vyptávat a přidali do kroku.

5. „Čokoládové fondue“.

Nachystala jsem ovoce, šlehačku, čokoládu na fondue. Uživatelé byli maximálně zvědaví, fondue neznali. Někteří nabízeli ochotně pomoc, někteří stáli stranou. Čekali na pokyny. Rozdala jsem úkoly: poskládat zařízení na fondue, umýt a obrat hrozny, rozlámat čokoládu, oloupat mandarinky, banány, kiwi a další ovoce. Podle přinesených obrázkových předloh jsme z ovoce skládali obrázky či zvířátka. Nejvíce se líbil hruškový ježek. Všimla jsem si, že tichý neprůbojný pan G. H., se žádnostivě dívá na ty, kteří vyráběli ježky, ale sám neměl odvahu si říct. Zeptala jsem se ho, zda by se chtěl přidat, s radostí souhlasil. Vděčně přikývl. Ta vděčnost ho neopustila po celou dobu, co jsem tam byla.

Čokoládové fondue chutnalo všem, snědl se dokonce i citron, který jsem připravila jen z legrace.

Po kulinářské chvílce a odpočinku s kafičkem, přišla na řadu poslední hra.

6. „*Hádání známých tváří*“, pomůcky: obrázky s karikaturami.

Předložila jsem před uživatele obrázky s karikaturami známých osobností. Úkolem bylo uhodnout, kdo na je obrázcích. Nebylo to vždy snadné a já byla překvapená, že uživatelé uhádli, i když společnými silami, všechny.

Shrnutí aktivizačních her

Při plánování aktivizačních činností pro osoby s mentálním postižením, se musí přihlížet ke specifickým zvláštnostem těchto lidí. J. Kvapilík vysvětluje, že se jedná především o zpomalené a zúžené vnímání (nehledá souvislosti), nedostatečnou soustřednost, kolísavou pozornost, nízkou kapacitu paměti (nepřesné vybavování), málo produktivní myšlení (vyžaduje konkrétnost).⁵⁹ Měla jsem připraveno mnohem víc aktivit, ale ukázala se jako správná strategie okamžitého rozhodnutí. Tedy reakce na momentální stav uživatelů. Hry jsem volila podle jejich aktuální nálady a psychické únavy.

Při práci s lidmi s mentálním postižením je nezbytný individuální přístup. Je velmi důležité znát jejich individuální omezení, schopnosti a dovednosti. Stanovit zájmy osob a oblíbené

---

⁵⁹ KVAPILÍK, J., ČERNÁ, M. *Zdravý způsob života mentálně postižených*. Praha: Avicenum, 1990, s. 8-9.

činnosti. Pracujeme-li s kolektivem, je nutné dělat kompromisy. Úkoly musí být natolik těžké, aby zaujaly, ale natolik lehké, aby je tito lidé zvládli.

Důležitá je podpora. Je nutné jim pomáhat, napovídat, třeba i vést ruku. Uživatelé často mají tendenci rezignovat na daný úkol. Když jsou ale chváleni a povzbuzováni, získá jejich sebevědomí na síle a pak svým výkonem nečekaně překvapí.

Mají smysl pro humor, rádi se smějí a umí si dělat legraci i sami ze sebe, když se do hry přidali pracovníci zábava ještě zintenzívněla. Člověk s mentálním postižením ale nerozumí ironii a ne vždy chápe rozdíl mezi smíchem a vysmíváním, když se stane takové nedorozumění, je dobré mu je vysvětlit.

Uživatelé zůstali všichni po celou dobu programu, nikdo mi neodešel, nikdo neřekl, že ho to nebaví. Vypadali spokojeně a to byla moje odměna.

ZÁVĚR PRAKTICKÉ ČÁSTI - chráněné bydlení a sociální rehabilitace

Chráněné bydlení a sociální rehabilitace spolu úzce souvisí. Chráněné bydlení není jen pobytové zařízení s péčí, je svým charakterem dynamické. Působí na uživatele aktivizačně nejen cílenými činnostmi, ale také specificky upraveným prostředím. Chráněné bydlení je flexibilní, hledá ve svých uživateliích potenciál, a ten dále rozvíjí podle jejich individuálních možností a potřeb. Ve spolupráci se službou sociální rehabilitace je aktivizační působení cílené, záměrné, vzájemně se doplňující a má větší úspěšnost.

Účinky služeb jsou individuální, ale obecně lze říct, že dovednosti a schopnosti uživatelů mají rostoucí tendenci. Každý splněný plán či úkol budí sebevědomí uživatele a podněcuje jeho chuť k dalšímu učení.

Uživatelé chráněného bydlení při vstupu souhlasili s Domovním řádem, souhlasili s jeho podmínkami a souhlasili také s individuálním plánováním, které se tímto pro ně stalo závazným. Z toho plyne, že uživatelé, žijící v chráněném bydlení jsou lidé, kteří se chtějí něco naučit. Mají zájem na svém rozvoji, chtějí být jako ostatní, chtějí se co nejvíce začlenit do společnosti. Někteří mají dokonce takové ambice, že usilují o získání dostatečné míry samostatnosti a soběstačnosti pro svobodný život v chráněném bytě.

ZÁVĚR

Hlavním tématem bakalářské práce je život osob s mentálním postižením v pobytovém zařízení Chráněné bydlení oblastní Charity a vliv sociální rehabilitace na rozvoj těchto jedinců.

Teoretická část práce obsahuje dvě kapitoly, první popisuje historii a vývoj charitních služeb ve světě i u nás, uvádí strukturu Charity ČR. Druhá kapitola vysvětluje podmínky vzniku oblastní Charity (organizační složky Charity ČR), jmenuje sociální služby, které charita nabízí a vymezuje jejich funkce a legislativní úpravu.

Praktická část se věnuje projektům chráněné bydlení a sociální rehabilitace. Kapitola Chráněné bydlení vysvětluje význam této služby a líčí život osob, žijících v pobytovém zařízení Chráněné bydlení oblastní Charity. V závěru kapitola předkládá kazuistiku několika vybraných uživatelů bydlení. Kapitola sociální rehabilitace vysvětluje význam služby a uvádí několik příkladů individuálních plánů vybraných uživatelů služby. Součástí je subkapitola „Aktivizační hry“, jedná se o program, který jsem připravila na základě v místě získaných zkušeností, obsahuje soubor aktivizačních činností a popisuje jejich průběh.

Cílem bakalářské práce bylo vymezení úspěšnosti projektů chráněné bydlení a sociální rehabilitace, do jaké míry tyto služby pomáhají a ovlivňují uživatele v jejich rozvoji a začleňování do většinové společnosti. Pro výzkum jsem zvolila kvalitativní metodu, sběr dat jsem prováděla zúčastněným pozorováním, studiem interních dokumentů zařízení a rozhovory s pracovníky.

Dospěla jsem k názoru, že úspěšnost integrace osob s mentálním postižením do většinové intaktní společnosti, je přirozeně ovlivněna mírou postižení dané osoby. Jestliže to zdravotní stav osoby dovolí, lze integrace dosáhnout, ale pouze při součinnosti těchto podmínek: cíleného pedagogického vedení, sociálně rehabilitačních činností, specifické úpravy prostředí a především pozitivního přístupu osob s postižením.

Integrace je složitý proces, neboť každá ze zmíněných podmínek se ještě dále větví a závisí na celé řadě faktorů. Například: pedagogické vedení předpokládá kvalitní personál (odborný, laskavý, pečlivý), sociálně rehabilitační činnosti vyžadují správné nastavení individuálních programů, specifické úpravy prostředí závisí na rozumném pojetí

zřizovatele a jeho finančních možnostech, pozitivní přístup osob s postižením je důležitý, jestliže osoba nemá ambice něčeho dosáhnout, nemůže k progresi vůbec dojít.

Na základě výsledků pozorování mohu konstatovat, že pobytové zařízení Chráněné bydlení oblastní Charity tyto podmínky splňuje. Ke svým klientům přistupuje hosliticky, s citem, porozuměním a podporou, ale tak, aby nevznikala u uživatelů služeb závislost na pomoci. Blaho a prospěch uživatelů je tu vždy na prvním místě. Nízká kapacita zařízení dovoluje zachovat rodinnou atmosféru. Účelem není nahradit rodinu, ale vytvořit přirozeně přátelské klima.

Svoji činnost oblastní Charita chápe jako neustálý tvůrčí proces, který se bez přestání vyvíjí. Nenechá se uspat jedním úspěchem, neustále se zamýšlí nad smysluplností a směrem své práce. Důkazem kvality jejich práce může být poptávka, která převyšuje nabídku. Mohou to být úsměvy na tvářích obyvatel Chráněného bydlení. Mohou to být aktivity z vlastní iniciativy zaměstnanců, kteří nad rámec svých povinností podporují uživatele. Nebo podpora z řad široké veřejnosti. Také fakt, že charita neřeší zisky, ale především pokrytí nákladů, poukazuje na morální hodnoty a zvolené priority oblastní Charity.

Chráněné bydlení oblastní Charity je zařízení, které funguje ve všech oblastech svého působení. Mohlo by se stát příkladem podobným zařízením, která, jak se domnívám, budou v budoucnu přibývat, a pomáhat tak lidem, kteří naši pomoc potřebují.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A DALŠÍCH ZDROJŮ

Právní předpisy

- Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů.
- Vyhláška č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách.

Knihy, spisy

- [1] BAHOUNEK, J. *Sociální učení církve*. Brno: Petrov, 1991, 77 s. ISBN 80-85247-14-3.
- [2] BLÁHA, L. *Katolická charita arcidiecéze olomoucké a diecéze brněnské v roce 1925*. Brno: Občanské tiskárny v Brně, 1925, 32 s.
- [3] BULISOVÁ, J. *Ottova všeobecná encyklopedie ve dvou svazcích*. Praha: Ottovo nakladatelství, 2010, 36 s. ISBN 978-80-7360-902-3.
- [4] GÁLA, A., ŽÍDEK, J. *Deset let činnosti diecézní katolické charity v Brně*. Brno: Diecézní katolická Charita v Brně, 1959, 113 s.
- [5] CHADIMA, M. *Charitativní péče–Dějiny a současnost*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2007, 160 s. ISBN 978-80-7041-632-7.
- [6] CHAROUZ, J.Z. *Pohledy do dějin brněnské diecéze*. Brno: Biskupství brněnské, 2006. ISBN 80-239-6713-4.
- [7] JESENSKÝ, J. *Uvedení do rehabilitace zdravotně postižených*. Praha: Univerzita Karlova, vydavatelství Karolinum, 1995, 159 s. ISBN 80-7066-941-1.
- [8] JOHNOVÁ, M., ČERMÁKOVÁ, K. *Zavádění standardů kvality sociálních služeb do praxe. Průvodce poskytovatele*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2002, 111 s. ISBN 80-86552-45-4.
- [9] KOCUROVÁ, M. a kol. *Speciální pedagogika pro pomáhající profese*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2002, 209 s. ISBN 80-7082-844-7.
- [10] KOPŘIVA, K. *Lidský vztah jako součást profese*. Praha: Portál, 2013, 147 s. ISBN 978-80-262-0528-9
- [11] KVAPILÍK, J., ČERNÁ, M. *Zdravý způsob života mentálně postižených*. Praha: Avicenum, 1990, 134 s. ISBN 80-201-0019-9.

- [12] MAHROVÁ, G., VENGLÁŘOVÁ, M. a kol. *Sociální práce s lidmi s duševním onemocněním*. Praha: Grada, 2008, 168 s. ISBN 978-80-247-2138-5.
- [13] MATOUŠEK, O. a kol. *Sociální služby*. Praha: Portál, 2011, 194 s. ISBN 978-80-262-0041-3.
- [14] MIKULEC, J. a kolektiv. *Církev a společnost raného novověku v Čechách a na Moravě*. Praha: Historický ústav, 2013, 516 s. ISBN 978-80-7286-206-1.
- [15] ONDERKOVÁ, A. *Ošetřovatelská abeceda*. Brno: Moravskoslezský kruh, 2008, 116 s. ISBN 978-80-254-2787-3.
- [16] POSPÍŠIL, C.V. *Teologie služby*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, 214 s. ISBN 80-7192-748-1.
- [17] VÍTKOVÁ, M. a kol. *Integrativní speciální pedagogika*. Brno: Paido, 1998, 181 s. ISBN 80-85931-51-6.
- [18] VRBA, R. *Národní sebeochrana, Úvahy o hmotném a mravním úpadku národa Českého*. Nákladem spisovatelovým, 398 s. Praha: 1898.
- [19] ZGOLA, M. J. *Úspěšná péče o člověka s demencí*. Praha: Grada Publishing, 2003, 226 s. ISBN 80-247-0183-9.

Jiné tištěné zdroje

- Diecézní charita Brno, *Výroční zpráva 2012, 2013*.
- Oblastní charita, *Výroční zpráva, 2008 - 2013*.
- Interní dokumenty oblastní Charity, 2014.
- Domovní řád pobytového zařízení Chráněné bydlení oblastní Charity, 2014.

INTERNETOVÉ ZDROJE

- Internetová encyklopedie humanitních oborů. Dostupné z: <http://www.iencyklopedie.cz/>.
- Charita Česká republika [online]. *Články o historii Charity*. Dostupné z: <http://www.charita.cz/>.
- Charita Česká republika [online]. *Kdo jsme*: Dostupné z: <http://www.charita.cz/>.
- Charita Česká republika [online]. *Jak pomáháme*: Dostupné z: <http://www.charita.cz/>.